

JEVREJSKI PREGLED

Godina XXVI • Broj 2 • Beograd • april/maj 2017. • NISAN/IJAR – 5777.

Prolećni praznici u Subotici

Strana 2, 35

IZOŠTRENO •
Sporni zakon o Starom sajmištu

Strana 4-7

KOMENTAR •
Kako nas (ne)vide

Strana 8-9

JO PANČEVO •
Poseta predstavnika ESJF

Strana 13

INTERVJU: BRANKO LUSTIG •
„Život je bio bajka“

Strana 18-20

IZ DNEVNIKA HAVER SRBIJE

Strana 21-23

Znanje je druga reč za toleranciju

ŠOLET U NOVOM SADU

Strana 14

Pasulj pod maskama

TAGLIT

Strana 16-17

Iskustvo koje menja život

Prolećni praznici

Prvo u nizu je bilo celodnevno druženje članova Jevrejske opštine pod zajedničkim nazivom **Jevrejsko učenje o praznicima**. Bio je to pravi mali Limud kešet. Ideja vodilja okupljanja je bila da članovi JO provedu dan u učenju o jevrejskoj tradiciji i običajima i to u dobrom raspoloženju. Pripremljen je raznovrstan program za sve uzraste, koji je započet voćnim doručkom i prigodnim obeležavanjem praznika **Tubišvat**. Tematske celine koje su predstavljene u toku dana su bile posvećene aktuelnom prazniku, kao i predstojećem velikom i veselom prazniku **Purimu**.

Članice kreativne radionice MAGISH su pripremale maske za Purim i druge ukrase uz veselo probanje nastalih kreacija.

Deca iz jevrejskog zabavišta „Šemeš“ su vežbala predstavu za Purim pa je glavna proba održana u 12 časova na radost svih učesnika programa.

Nakon zajedničkog ručka prisutni su imali veliko zadovoljstvo da učestvuju u radu interaktivnih radionica koje su vodile **Mina Pašajlić, Dragana Stojanović i Sonja Viličić** predstavnice **Haver Srbija**.

Prva radionica Hevruta – **Ekologija i Judaizam** se odnosila na analizu tradicionalnih i modernih jevrejskih tekstova koji govore o odnosu čoveka sa biljkama i životinjama.

Ne čekajući da proleće zvanično stigne, dinamični Subotičani su otpočeli pripreme za praznike u mesecu Adaru (dobra sreća) još 11. februara – 15. ševata 5777.

DOPIS SJOS MINISTARSTVU KULTURE

Ministarstvo Kulture
Vlajkovićeva 3
11000 Beograd

Gospodin Vladan Vukosavljević, ministar

Radnoj grupi za izradu Zakona o Ustanovi Spomen Žrtve

Izvršni odbor Saveza jevrejskih opština Srbije na sednici 12.2.2017. razmatrao je tekst „Predlog Zakona o Ustanovi spomen – žrtve“.

Jevrejska zajednica Srbije pozdravlja i ohrabruje napore Vlade Republike Srbije za donošenje ovako važnog zakona kojim će se na dostojan način odužiti spomenu na strade Srbe Rome i Jevreje tokom Drugog svetskog rata od strane okupacionih i kvisinških vlasti.

Bol i tuga još ni danas nisu zarasli među pripadnicima jevrejskog naroda čiji smo predstavnici. Takođe delimo tugu i bol srpskog i romskog naroda koju osećamo kao sopstvenu patnju.

Izvršni odbor smatra da je Zakon o Ustanovi spomen – žrtve jedan vrlo ozbiljan poduhvat i izraz političke volje Vlade Republike Srbije koji svrstava Republiku Srbiju u red država koje su u potpunosti sagledale i koje su se suočile sa svim dešavanjima koja opterećuju ne tako daleku prošlost.

Izvršni odbor smatra da Zakon o Ustanovi spomen – žrtve ne sme biti upotrebljavan u dnevнополитичке svrhe. Bilo kakva obrazloženja za donošenje ovakvog zakona ne smeju da budu opterećena netačnostima ili lošom interpretacijom, imajući u vidu, pre svega žrtve u Juden lager Semlin, a potom i žrtve tranzitnog logora za sve Srbe, Rome, pripadnike drugih naroda, antifašiste i druge stradalnike koji su izgubili živote.

Iz tih razloga Izvršni odbor Saveza jevrejskih opština smatra da član 3. Zakona u Ustanovi spomen – žrtve, što se tiče Muzeja

Holokausta, mora da sadrži striktna određenja i da se u zakonu predvidi da:

Muzej Holokausta ima potpunu samostalnost u okviru Ustanove spomen žrtve što podrazumeva da ima svojstvo pravnog lica koji se upisuje u odgovarajući državni registar

Muzej Holokausta ima upravnika kojeg postavlja Savez jevrejskih opština Srbije, ima Upravni odbor od kojih po dva člana postavljaju Savez jevrejskih opština Srbije i Svetski jevrejski Kongres, jednog člana kojeg postavlja Vlada Republike Srbije. Nadzorni odbor se sastoji od pet članova od kojih po jedan imenuje Savez jevrejskih opština Srbije, World Jewish Congress, IHRA, Jad Vašem i Vlada Republike Srbije. Statut Muzeja Holokausta donosi Savez jevrejskih opština Srbije.

Delatnost Muzeja Holokausta je ista kao što je predviđena u članu 7. predloga za delatnost Ustanove spomen – žrtve u stavu 1. alineja 1.- 5. i stav 2. koji se odnosi na pripadnike jevrejskog naroda

Sredstva za rad Muzeja Holokausta obezbeđuju se iz budžeta Republike Srbije.

U odnosu na Ustanovu spomen žrtve i muzej Porajmosa, muzej Holokausta svake godine uskladijuje program rada i program manifestacija.

Ispred IO SJOS
Predsednik,
Dr Ruben Fuks

Koordinator radne grupe
za Staro Sajmište
doc.dr Haris Dajč

Beograd, 13.2.2017.

IZOŠTRENO

Piše: Jovan Bajford

Sporni zakon o Starom sajmištu

Ustanova spomen-žrtve baviće se, kako stvari stoje, prvenstveno genocidom nad srpskim narodom u NDH, Srbiji i na Kosovu, dok će muzeji posvećeni jevrejskim i romskim žrtvama biti prostorno i tematski izdvojeni

Udecembru 2016. godine je objavljena vest da je u pri-premi zakon kojim će prostor nekadašnjeg nacističkog logora Sajmište u Beogradu biti trajno zaštićen, tako što će na njemu biti izgrađen spomen kompleks posvećen žrtvama genocida, okupacije i ratnih zločina. U pitanju je Zakon o Ustanovi spomen-žrtve, čiji je predlog Vlada Republike Srbije nedavno podnela na razmatranje i usvajanje republičkom parlamentu. Predlog je već podržan od strane predsednika **Tomislava Nikolića**.

U javnosti je ovaj zakon predstavljen kao značajan događaj, kao „prvi korak ka obeležavanju poslednjeg neobeleženog velikog logora u Evropi“ i najava kraja dugogodišnjeg nemarnog odnosa prema ovom istorijski važnom mestu stradanja.

Međutim, sam predlog zakona koji će se uskoro naći u parlamentu ostavlja malo prostora za optimizam i nadu da će najveći logor u okupiranoj Srbiji zaista konačno dobiti dostoјno spomen obeležje. Naime, Ustanova spomen-žrtve kakva je zamišljena ovim zakonom predstavlja kontinuitet sa spornom politikom sećanja na Sajmište, onom koja je obeležila poslednjih sedam decenija, a sam tekst zakona sadrži brojne problematične, ideološki obojene interpretacije istorije ovog mesta i njegove simbolike.

Pre nego što se osvrnem na sporna mesta u predlogu zakona,

ukazujem i na jedan njegov pozitivan aspekt. Novim republičkim zakonom Sajmište se proglašava za „prostorno kulturno-istorijsku celinu“ i „područje posebne nameне“, što treba da osuđeti planove onih koji su poslednjih decenija u Sajmištu videli pre svega ekskluzivnu lokaciju, mesto za „strane investicije“ i „komercijalne sadržaje“. Međutim, problem Sajmišta nikada nije bio samo uređenje njegovog fizičkog prostora, nego pre svega to šta na tom mestu treba da bude glavni objekat sećanja. U onome „šta“ leže glavne mane predloga novog zakona na koje zelim da ukažem.

Prvo, u zakonu se Sajmište pominje isključivo kao lokalitet na kome će se nalaziti Ustanova spomen-žrtve. Sajmište, navodi se u Članu 1, mesto je koje zbog svog „značenja uzvišene tragike“ među Srbima, Jevrejima i Romima predstavlja adekvatan prostor za „ispunjavanje trajnog pamćenja i spomena pravednih i herojskih žrtava genocida, okupatorskog terora i ratnih zločina“. Nigde u zakonu ne piše da će memorijalna ustanova koja se gradi na autentičnom mestu stradanja biti posvećena pre svega istoriji logora koji se tamo nalazio i njegovim žrtvama, što je ustaljena praksa širom Evrope. Umesto toga, Sajmištu je namenjeno da bude memorijalno mesto opštег karaktera, gde će se obeležavati istorijski događaji koji nemaju neposredne veze sa logorom koji se tamo nalazio. Indikativno je i to da se Sajmište ne

spominje u nazivu memorijalnog kompleksa, već on nosi generični naziv „spomen-žrtva“.

Dруго, u Članu 1 predloga zakona lokalitet na kome će se nalaziti Ustanova spomen-žrtve opisan je kao mesto „na kojem je u Drugom svetskom ratu, na teritoriji tadašnje Nezavisne Države Hrvatske bio koncentracioni logor za Srbe, Jevreje i Rome“. Ovaj opis je neprecizan i krajnje tendenciozan. Tačno je da se Sajmište formalno nalazilo na teritoriji NDH koja se prostirala do leve obale Save u Beogradu, ali je sporazumom između nemačke komande u Beogradu i **Pavelićeve** vlade u Zagrebu Sajmište bilo stavljen pod kontrolu nacističkog bezbednosnog aparata. Dakle, Sajmište je sve vreme (čak i na samom kraju rata, kada su upravu logora privremeno preuzele ustaše) bilo nacistički logor i deo Srbije pod direktnom okupacijom Nemačke. Predlogom zakona, međutim, sugerije se da je to bio ustaški logor.

Ne verujem da su autori zakona svesno propustili da pomenu da je Sajmište bilo nacistički logor, niti tvrdim da su namerno poku-

šali da ga u potpunosti „pripisu“ NDH. Sva je prilika da je u pitanju previd koji će, nadam se, biti ispravljen. Pa ipak, potenciranje suštinski irelevantne činjenice da je Sajmište bilo na teritoriji NDH (pa makar i kao nacistički logor) ima svoju istoriju i jasne političke konotacije. Još krajem osamdesetih, **Milan Bulajić**, inicijator i prvi direktor Muzeja žrtava genocida, insistirao je na ovom podatku i plasirao ga u javnosti da bi uspostavio simboličku vezu između logora Sajmište i stradanja Srba u NDH i na taj način opravdao svoje nastojanje da baš na Sajmištu kao reprezentativnoj lokaciji bude memorijalni centar posvećen pre svega stradanju Srba. Činjenica da se Sajmište ponovo karakteriše kao logor „na teritoriji tadašnje Nezavisne Države Hrvatske“ ukazuje na to da je ova ideološka matrica još uvek aktuelna, ali i nagoveštava da će i Ustanova spomen-žrtve biti fokusirana pre svega na događaje u NDH.

Osim toga, opis Sajmišta kao logora „za Srbe, Jevreje i Rome“ bez bilo kakve kvalifikacije je takođe problematičan. Iako većina žrtava logora Sajmište jesu bili Srbi, ovakva formulacija prenebregava činjenicu da je **Sajmište uspostavljeno kao Judenlager, to jest da su jedino Jevreji bili žrtve sistematskog uništenja u gasnom kamionu**. U nacrtu zakona, osobnost sudbine Jevreja na Sajmištu ničim nije naznačena, niti je ukazano na značaj koji ovaj logor uzima u istoriji Holokausta. Kako tvrdi američki istoričar **Kristofer Brauning**, ubijanje Jevreja na Sajmištu predstavljalo je „začeće“ šireg plana po kome bi evropski Jevreji bili uništeni i „nagovestilo efikasnost i rutinsku hladnokrvnost“ koja će tek narednih godina biti usavršena u nacističkim logorima smrti. Prema tome, zakon koji prema svojoj preambuli olicava brigu srpskog društva za žrtve Holokausta, formulisan je na način koji upravo prenebregava status Holokausta kao posebnog

istorijskog događaja i jedinstvenog primera ljudskog stradanja.

Treće, u Članu 2 Predloga zakona definišu se pojmovi genocid, Holokaust i Porajmos (genocid nad Romima), i posebno „genocid nad srpskim narodom“, koji su, kako se navodi, „izvršili Nezavisna Država Hrvatska, kao i Nemačka i njeni saveznici i pomagači, a posebno albanski kolaboracionisti na Kosovu i Metohiji za vreme Drugog svetskog rata u periodu od 1941. do 1945. godine na prostoru okupirane Kraljevine Jugoslavije“. Da je u NDH počinjen genocid nad srpskim narodom nije sporno, ali jeste tvrdnja da se nemački zločini nad srpskim stanovništvom u okupiranoj Srbiji, ili zločini albanskih kolaboracionista, takođe mogu na taj način okarakterisati. Mere odmazde koje je nemački okupator sprovodio u Srbiji nisu imale karakteristike genocida, te se ovakvom konstatacijom još jednom marginalizuje specifinost sudbine Jevreja koji su u okupiranoj Srbiji bili jedine žrtve genocida. Isticanje zločina na Kosovu i „posebne“ uloge albanskih kolaboracionista u genocidu je naročito sporno, jer ovi zločini ne samo da nemaju nikakve veze sa Sajmištem, već predstavljaju pokušaj da se Kosovo, kao večiti motiv srpskog nacionalističkog diskursa, uvrsti i u sećanje na Drugi svetski rat. Time se Sajmište direktno instrumentalizuje za potrebe aktuelne politike.

Konačno, Član 3 predloga zakona definiše strukturu Ustanove,

koja će se sastojati od „postojećeg Muzeja žrtava genocida“, „muzeja holokausta (sic)“ i „muzeja porajmosa“, s tim da će poslednja dva imati „odgovarajuću autonomiju“ u okviru institucije. Ovakva struktura se nigde ne spominje u delu zakona posvećenog upravljanju muzejom (članovi 9-15). Nigde nije naznačeno kako će predstavnici „autonomnih“ muzeja biti zapunjeni u upravnom odboru, koje njima rukovoditi ili kako će im biti dodeljivana budžetska sredstva. Nije precizirano ni u čemu će se sastojati „autonomija“ iz Člana 3, niti zašto je ona potrebna, kao ni to da li će Muzej žrtava genocida nastaviti da funkcioniše u okviru Ustanove spomen-žrtve, ili će on osnivanjem Ustanove prestati da postoji. Činjenica da je deo zakona o upravljanju Ustanovom spomen-žrtve doslovce prepisan iz Zakona o osnivanju Muzeja žrtava genocida iz 1992. godine ukazuje na to da nova institucija nije ništa drugo nego novo ime za Muzej žrtava genocida, s dodatkom dva delimično „autonomna“ ogranka.

Uzveši u obzir do sada pomenuto, nameće se utisak da osnivanjem Ustanove spomen-žrtve, umesto mesta sećanja na stradale u logoru Sajmište Srbija dobija „srpski Jad Vašem“, onakav kakvim su ga krajem osamdesetih godina zamislili i osmisili Milan Bulajić i **Klara Mandić**, a 1992. ih zdušno podržali **Miloševićev** režim i **Vojislav Šešelj**. Ustanova spomen-žrtve baviće se, kako stvari stoje, pr-

venstveno genocidom nad srpskim narodom u NDH, Srbiji i na Kosovu, dok će muzeji posvećeni jevrejskim i romskim žrtvama biti prostorno i tematski izdvojeni. Time će biti institucionalizovana u Srbiji višedece-nijska praksa da se Holokaust marginalizuje i posmatra isključivo kao deo istorije jevrejske zajednice, a ne kao neotuđivi deo istorije Srbije. Srbija, naravno, ima pravo na svoj Jad Vašem, ali ne na Sajmištu, mestu koje ima svoju jedinstvenu istoriju i tragičnu prošlost. Žrtvama Holokausta ubijenim u gasnom kamionu u proleće 1942. preti izopštenje iz istorije ovog mesta, koje će biti ustupljeno srpskim žrtvama kao glavnom objektu sećanja.

Sve ovo sam predvideo još pre pet godina i u zaključku knjige *Staro sajmište: Mesto sećanja, zabo-*

rava i sporenja napisao da će oni koji budu odlučivali o судбини Sajmišta najverovatnije nastaviti u pravcu zacrtanom u prošlosti, i umesto da kreiraju novu kulturu sećanja, zasnovanu na činjenicama vezanim za žrtve logora Sajmište, pokušati da među postojećim, problematičnim interpretacijama pronađu najmanji zajednički imenitelj, a Holokaust ostave na margini kolektivnog sećanja.

Izvesno je, dakle, da osnivanjem Ustanove spomen-žrtve Sajmište, umesto dostojnog spomen obeležja, dobija samo trajni podsetnik na ranije propuste i dokaz da sporna politika sećanja iz osamdesetih i devedesetih jos uvek definiše odnos prema prošlosti.

(Peščanik.net, 11. februar 2017)

Reagovanje književnika Filipa Davida

Pažljivo sam pročitao Zakon o Ustanovi Spomen žrtve.

Predlog toga Zakon u obliku u kojem je dostavljen apsolutno je neprihvatljiv za jevrejsku zajednicu Srbije kao i za ostale jevrejske zajednice bivše Jugoslavije.

Preamble je sastavljena iz niza fraza koje ne odgovaraju istorijskoj istini o stradanju Jevreja. Za jevrejske žrtve se nikako ne može prihvati formulacija o "pravednom stradanju", "herojskim žrtvama" i slično. Drugi pasus Preamble pokazuje pravu svrhu Zakona. Tu se pominju "srpske slobodarske tradicije", "vidovdanske etika", "Zavetna obaveza" i sl.

Ne umanjujući poštovanje prema srpskim žrtvama ističemo jedistvenost Holokausta u svetskim razmerama. Stradanja Jevreja u Drugom svetskom ratu prema donetim rasnim zakonima svodila su se na organizovano i masovno uništenje Jevreja ma gde se nalazili, a to je sasvim različito od formulacija u Preambuli.

Preamble mora detaljnije objasniti položaj Jevreja i njihovo stradanje u okupiranoj Srbiji.

Holokaust nema nikakve veze sa srpskim oslobođilačkim borbama u Prvom i Drugom svetskom ratu, niti oslobođilačkim tradicijama i

slobodarskim težnjama srpskog naroda već predstavlja jasan i nedvosmisleni oblik genocida koji su obavljale nacističke vlasti, ali uz logističku pomoć domaćih kolaboracionista.

Muzej Holokausta mora imati svoje posebno mesto, a Ustanova Spomena žrtve svoje posebno. To su dve različite stvari. Genocid nad jevrejskim stanovništom obavljen je u nepunih godinu dana (od septembra 1941. do marta 1942.). U Topovskim šupama stradalo je 5000 Jevreja, na Starom sajmištu oko 7000. To su bila mesta isključivo jevrejskog stradanja.

Logor koji je kasnije, posle zatvaranja Juden lagera Zemlin, ustanovljen na Starom sajmištu bio je prolazni logor za srpske patriote, komuniste, partizane i tek ponekog uhvaćenog

Jevrejina od onih malobrojnih preostalih koji su se krili.

Ovaj predložen zakon je za jevrejsku zajednicu neprihvatljiv i donekle ponižavajući. On je samo nastavak nekih ranijih predloga da se Zakonom o Ustanovi Žrtve Holokaust prikaže kao deo opštih stradanja što odgovara određenim političkim trendovima, a zaobilazi se prava istorijska istina o stradanju Jevreja na ovim prostorima.

Na Starom sajmištu mora postojati Muzej Holokausta i spomenik žrtvama Holokausta kao zasebna celina koja će kao takva biti mesto gde će se kroz razne izložbe, manifestacije, skupove čuvati uspomenu na dane Holokausta u Srbiji.

NOVI SAD

Izveštava: Ljiljana Lepuša

Tubišvat i Šabat

U novosadskoj jevrejskoj opštini, 10. februara, dakle istog dana, proslavljeni su Šabat i praznik Tubišvat. Sala je bila puna, na lepo ukrašenim stolovima razne vrste voća kao što je i tradicija. Prvo je **Edita Jankov** upalila sveće, a potom je **Ivan Ujhazi** je blagoslovio vino i halu. On je, takođe, govorio o prazniku, novoj godini drveća, načinu proslave kao i o tome da je u novije vreme praznik povezan sa ekologijom. Prisutni su uživali u druženju i ukusnoj večeri.

Priča o logoru Dahau

Program 30. januara bio je na neki način povezan sa serijom događaja u januaru kada je obeležena 75. gogodišnjica Racije u Novom Sadu. U Arhivu Vojvodine svečano je otvorena izložba Centra za istraživanje Holokausta iz Beograda. Naslov izložbe i publikacije koja je pratila bio je "Oktobar 1941. 31 dan zločina Holokausta, genocida i terora nacističke i kolaboracionističke vlasti u Srbiji". Takođe je u Arhivu organizovana i konferencija o Holokastu. Nekoliko dana ranije održana je komemoracija na Jevrejskom groblju u Novom Sadu na kojoj je u okviru Međunarodnog dana sećanja na žrtve Holokausta odata počast svim žrtvama. Dana 30. januara tema tradicionalnog Susreta ponедeljkom bio je Dahau, koncentracioni logor i obrazovni centar. Uz prezentaciju na video bimu govorili su **Pavle Katić**, jedan od retkih preživelih logoraša i **Pavle Vamošer**, član Međunarodnog komiteta Dahau. Pavle Vamošer se osvrnuo na aktuelnu situaciju u svetu istakavši da ljudska rasa nije ništa naučila iz prošlosti i zato se o strahotama logora mora govoriti. Dahau je 22. marta 1933. otvorio **Hajnrih Himler**, a Amerikanici su ga oslobodili 29. aprila 1945. On je bio jedan od prvih logora u koji su dospeli neistomišljenici nacista, Romi, homoseksualci, a nakon Kristalne noće prispolje je i 11 000 Jevreja. Kroz njega

je prošlo više od 206 000 ljudi iz 30 zemalja, a veliki broj njih nije evidentiran. Jedna trećina svih logoraša bili su Jevreji, a za mnoge od 31. 000 ne postoje podaci jer su odmah ubijani. U krajnje nehumanim uslovima, na skučenom prostoru, harale su bolesti, zaraze a 1944. godine tifus je odneo 15 000 života. Kroz ovaj logor prošli su i mnogi poznati zločinci, među kojima i **Adolf Ajhman**, koji su tu bili na obuci. U matičnim knjigama logoraša, evidentirano je 3 500 ljudi iz Srbije. U logoru su bile 32 barake, a u svakoj četiri prostorije sa po 200 logoraša. Dahau je danas memorijalni i edukativni centar koji obilaze mladi, a u njemu je i muzej. Posle izlaganja bilo je pitanja i razvila se bogata diskusija. Sala je bila prepuna jer su bili prisutni i mnogi đaci iz Ekonomске škole.

„Mladi u srcu“

Na Sastanku ponедeljkom 20. februara prikazan je američki dokumentarni film "Mladi u srcu" koji govorio o horu iz Northemphona, Masačusets, čiji su članovi veterani sa prosekom godina oko osamdesete. Oni su pokazali mnogo entuzijazma, hrabrosti i snage da prevaziđu neka ograničenja koja na među godine. Putuju po svetu i pevaju na koncertima. Veče su vodili **Edita Jankov** i **Mirko Šark** čijom zaslugom je od Televizije dobijen ovaj film.

Talit

U Jevrejskoj opštini Novi Sad održano je veče posvećeno talitu. Članice **Hana Žigrai** i **Olga Andraši** prikazale su ovaj predmet, hiljadama godina prisutan u životu svih Jevreja, iz dva ugla.

Hana Žigrai je govorila o vrstama talita, njegovim veličinama, izgledu, o mestima na kojima se pominje u Svetim knjigama. Prikazala je načine i vreme upotrebe, materijale od kojih se izrađuje, govorila o simbolici talita i blagoslovima. Mnoštvo dobrih informacija, zanimljivih i mnogima nepoznatih.

Olga Andraši je govorila o Kolekciji talita koji je u JONS oformila na muzeološki način. Novosadski Jevreji koji su se preživeli Holokaust i 1945. godine se vratili u svoj grad zatekli su određeni broj talita. Neke su posudili drugim Jevrejskim opštinama, čije su sinagoge tokom rata opljačkane. Do danas je u JONS sačuvano ukupno 29 talita, od čega je 26, gotovo potpuno istih, rađenih verovatno po porudžbinu Sinagoge, i tri rabinska. Svi predmeti su opisani, urađeni su za njih muzejski kartoni sa podacima, očišćeni su, fotografisani i pravilno spakovani. Prisutni članovi opštine dobili su prve informacije o postojanju ovako značajnih akvizicija u našoj Opštini.

Oba izlaganja su pratile slike, crteži, predstave iz knjiga, izloženi taliti, fotografije i velika pažnja prisutnih.

KOMENTAR

Piše: dipl.ing. Goran Levi

Kako nas (ne)vide

To što preko 70 godina od stradanja Jevreja Beograd nema ni jedan kvadratni metar posvećen sećanju na Holokaust je i – naš propust. Nismo bili dovoljno uporni prema vlastima u Srbiji i prestonici

UNovom Sadu poslednjih nekoliko godina na vrlo zavidnom nivou obeležava se Novosadska racija, od 21. do 23. januara. U Organizacionom odboru za obeležavanje ove komemoracije već godinama su predstavnik grada, predstavnik Srpske pravoslavne crkve i predstavnik Jevrejske opštine. Svake godine u programu ovog pomena ravnopravno učestvuju SPC i Jevrejska opština. Od govornika je dosad govorio samo gradonačelnik. Na ovim komemoracijama prisustvuje okok 2 000 građana, i visoki gosti Vlade RS, Vlade APV kao i jedan broj stranih diplomata. Ipak, ove godine 23. januara predsednik Republike **Toma Nikolić** tražio je da se obrati na komemorativnom skupu. Između ostalog, Protokol Predsednika tražio je da ispred Spomenika bude postrojeno pedesetak gardista, da budu ispaljena tri plotuna, itd. Organizacioni odbor i predstavnik Jevrejske opštine su se izborili da vojnici u tom broju ne mogu biti prisutni, čak je rečeno da govor Predsednika može biti vezan samo za žrtve Racije. Nažalost, dvadesetak rečenica bilo je vezano za nešto sasvim drugo što pripada sferi

dnevne politike. Zato se sa pravom pitam gde to oni nas vide i da li nas uopšte uvažavaju?

Ove godine Predsednik Vlade APV **Igor Mirović** organizovao je Odbor za obeležavanje Racije u celoj Bačkoj, od Čuruga preko Novog Sada, do Bečeja. Divljanje mađarskih fašista je bilo od 4. januara u Čurugu do 29. januara u Bečeju 1942. Novosadski „Dnevnik“ je objavio fotografije na kojima su bili Mirović ispred APV, episkop bački **Irinej** ispred SPC, predstavnici Čuruga, Đurđeva i Bečeja, mesta u Bačkoj u kojima su Bačkoj žrtve bili Srbi, Romi, ali i Jevreji. Na sastanak na kojem je osnovan Odbor za obeležavanje Racije u Bačkoj predstavnik Jevrejske zajednice nije bio pozvan. Istog dana Jevrejska opština Novi Sad sa ovim velikim propustom (i sad se pitam da li je to bilo slučajno ili namerno) upoznala je predsednika SJOS dr Rubena Fuksa i našeg rabina. Predsednik Saveza uputio je odgovarajuće pismo na adresu Igora Mirovića i isto to pismo episkopu bačkom Irineju. Jevrejska opština je slično pismo istog dana uputila gradonačelniku Novog Sada **Milošu Vučeviću**. Posle ovih pisama u Jevrejsku

opštini Novi Sad vrlo brzo je stigla informacija da je u Odboru pokrajinski za obeležavanje Racije u Bačkoj uključen i predsednik Jevrejske opštine Novi Sad **Goran Levi**. Nakon više od mesec dana na adresu dr Fuksa stigao je odgovor episkopa bačkog Irineja, ako se može uopšte nazvati odgovorom, i najbolje ga je ne komentarisati. Pitam se gde su to oni nas zaturili?

Ne mogu da ne pomenem komemoraciju u Čurugu, 4. januara ove godine na minus 17 stepeni Celzijusa gde je parastos bio u seoskoj crkvi, a kasnije u magacinu (u muzeju). Govore su održali Miloš Vučević gradonačelnik Novog Sada, Igor Mirović predsednik vlade APV, **Ištván Pastor** predsednik Skupštine APV i predsednik mesta Čuruga. U svim ovim govorima niko nije spomenuo da su među žrtvama bili i Jevreji(?)! I danas se pitam da li je to namerno ili, možda, govornici ne znaju ko su sve bile žrtve. Znači, zaturili su nas.

Nikako ne smemo zaboraviti 2015. godinu i komemoraciju u Zasavici na spomeniku pobijenim Jevrejima Kladovskog transporta. Nakon promene vlasti u Sremskoj Mitrovici (ako je to opravданje)

nova je taj događaj previdela i nije ga obeležila. Mi to nismo zaboravili, pa je Savez reagovao i to je ispravljeno. Ali, suviše lako su nas zaturili, da nismo reagovali verovatno bi nas sasvim zaboravili.

Svi ovi događaji nas Jevreje moraju motivisati i naterati da na svakom pomenu, na svakoj komemoraciji gde su stradali Jevreji, samo oni ili i drugi nevolljnici sa njima, dostoјno budu ispoštovani svi stradali i da sva ta mesta budu obeležena što vidnije i upečatljivije. Takođe, vrlo je važno da nas što više, organizovano preko opština i Saveza, bude na svim komemoracijama, jer ako nismo zastupljeni u organizacionim odborima i ako nismo prisutni na svim pomennima, bojim se da jevrejske žrtve više neće spominjati niko.

Sve do sada navedeno i sva ova iskustva trebalo bi imati u vidu pri izgradnji Memorijalnog centra Staro Sajmište. To što je prošlo preko 70 godina od stradanja, a da Beograd nema ni jedan kvadratni metar posvećen sećanju na Holokaust je i - naš propust. Nismo bili dovoljno uporni prema vlastima u Srbiji i

Beogradu. Zašto na svakom mestu i u svakoj prilici nismo isticali žrtve, koliko ih je ubijeno i na koji monstruozan način? Jasno je da moramo biti aktivni u svim komunikacijama, kontaktima sa ambasadama, državnim organima, sa evropskim i svetskim jevrejskim organizacijama.

Gradnja Muzej Holokausta u Beogradu mora da otpočne u najskorije vreme, a naši zahtevi moraju biti postavljeni tako da taj muzej ima svoju autonomiju

odnosno potpuno pravnu i funkcionalnu samostalnost u okviru Ustanove spomen žrtve. Upravnik Muzeja Holokausta mora biti biran in Saveza jevrejskih opština Srbije. Pored toga, izuzetno je važno i da sredstva za rad Muzeja Holokausta moraju biti obezbeđena u Budžetu Srbije što bi potvrdilo njegovu autonomiju.

Tako treba da nas vide, a kad nas vide neće nas moći zaturiti.

(Autor je predsednik
JO Novi Sad)

LICA I DOGAĐAJI

ZEMUN

Proslava Tubišvata u JO Zemun

Jevrejsku Novu godinu drveća i plodova proslavili smo u našoj opštini započevši tradicionalnim posluženjem plodova južnih voća.

Uz muziciranje Nikole Salačanina uživali smo u druženju i toploj atmosferi te vetrovite ledene noći.

Na žalost, ove godine predsednik naše opštine nije bio sa nama da nam priča više o ovom jevrejskom prazniku, a zbog posete porodici na onoj letnjoj hemisferi globusa (Australija). Uspešno ga je zamenila naša Ria koja je za ovu priliku obezbedila ketering u duhu praznika: pet vrsta izuzetno ukusnih salata i slatkiša.

(Izvor: <http://joz.rs>)

IZRAEL DANAS

Bajkerska podrška Izraelu

U počast dvadesete Makabijade koja će svečano biti otvorena 4. jula ove godine, dvadeset bajkera iz više evropskih zemalja će vožnjom od Londona do Jerusalima dati svoju podršku Izraelu.

„Vožnja solidarnosti“ se organizuje po prvi put. Karavan će iz Londona krenuti 13. juna. Putovanje će ih voditi

kroz Francusku, Nemačku, Slovačku, Mađarsku, Bugarsku i Grčku, a u svakoj od tih zemalja će odavati počast na mestima stradanja Jevreja u Holokaustu. Motorciklisti će u Izrael ući preko Golanske visoravni i prokrstariće celom Zemljom, sve do Eilata na krajnjem jugu, noseći baklju Makabijade koju će zatim doneti u Jerusalim tačno na dan svečanog otvaranja ove svojevrsne „Jevrejske olimpijade“.

Organizatori ovog događaja su **Maksimilian Marko Kac**, bajker i borac protiv antisemitizma iz Rumunije i **Jožef Horvat**, predstavnik Svetskog Makabi saveza za Mađarsku.

– **Evropa je danas meta islamskog terorizma, a Izrael je to već decenijama** – kaže Kac. – **Ovo je naš način da iskažemo podršku Evrope Izraelu. Naša grupa se ne sastoji samo od Jevreja, ali smo u njoj svi cionisti.**

Na krilima korupcije

Izraelska policija nedavno je uhapsila trinaest zaposlenih u Izraelskoj avikosmičkoj industriji (IAI) pod optužbom za korupciju.

IAI, koja je u potpunosti državno preduzeće, vodeći je proizvođač vojne opreme u Izraelu. Osnovana je 1953. godine ne bi li unapredila izraelsko vazduhoplovstvo. Danas je ova kompanija vodeća u vojnoj avio industriji Izraela, a proizvodi i satellite, kosmičku tehnologiju, raketne sisteme, dronove i drugu aeronautičku tehnologiju. Ona državi donosi gotovo 50 odsto prihoda od prodaje oružja koje se uglavnom izvozi. Policija nije razjasnila da li se optužbe odnose i na poslovanje sa inostranstvom.

– Ovo je složen i sveobuhvatan slučaj – kaže se u saopštenju MUP-a. – Uhapšeno je više osoba koje se sumnjiče za davanje i primanje mita, teške prevare, pranje novca, krađu i zloupotrebu položaja.“

Višemesecna istraga koju su nad IAI tajno sprovodile policija (preko svoje specijalne jedinice za antikorupciju Lahav 433), ekonomski odsek Državnog tužilaštva i poreska služba obuhvatila je celokupnu hijerarhiju ovog preduzeća kao i njegove kooperante i kupce. Naročita pažnja je posvećena kompanijama koje su dobavljači za IAI, a koje su nudile mito rukovodiocima ne bi li njihove ponude pobedile na tenderima. Mito je davan preko lažnih faktura za usluge koje nikada nisu ni izvršene.

Policija je istragom ustanovila „sistemsко kriminalno poнашање i duboko ukorenjenu korupciju koja je, čini se, pravilo u poslovanju IAI.“

– Svuda gde smo zagrebalili našli smo tragove korumpiranoosti – dodala je portparol MUP-a.

IAI je povodom ovog slučaja izdao sledeće saopštenje:

“Saznali smo da je IAI bio pod tajnom istragom policije. Rukovodstvo kompanije nije bilo niti je obavešteno o detaljima ovog slučaja. Upravni odbor IAI je naložio svim zaposlenima da u potpunosti, gde i kada bude potrebno, saraduju sa policijom ne bi li doprineli da se istraga uspešno okonča i svi krivci budu kažnjeni. IAI će nastaviti da igra bitnu ulogu i u bezbednosti i u ekonomiji Izraela.“

Ostaje da se vidi kakav će uticaj istraga imati na ovu uspešnu kompaniju.

Trinaestoro uhapšenih su mahom najviši rukovodaci kompanije – direktori, šefovi odeljenja te ugledni bivši visoki vojni oficiri.

Netanjahu tužio novinara

U toku je suđenje po tužbi premijera **Benjamina Netanjahua** i njegove supruge **Sare** za klevetu protiv uglednog izraelskog novinara i pisca **Igala Sarne** (na slici) koji je na Fejsbuku

objavio tvrdnju da je premijera supruga 2015. godine posle svađe u kolima izbacila nasred autoputa te da su ih u tom incidentu razvajali pripadnici tajne službe Šin Bet.

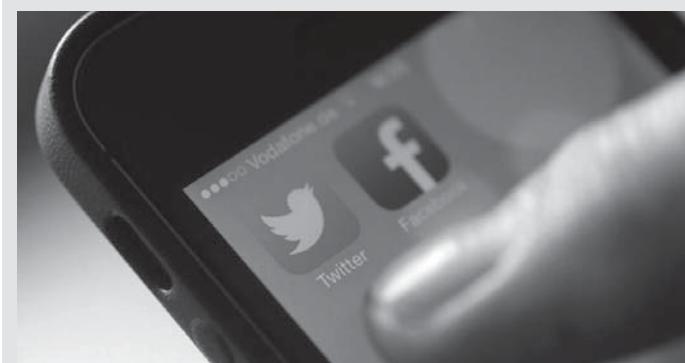
Po premijerovim rečima ova priča je notorna laž. Svako ko poznaje bezbednosna pravila premijerove povorke zna da je ovakva situacija praktično nemoguća, naglasio je on.

Sara Netanjahu tvrdi da je mediji već dve decenije proganjaju ne bi li klevetama protiv nje destabilizovali položaj njenog supruga.

Igal Sarna, jedan od osnivača levičarske organizacije "Mir danas", je poznat i po kolumnama u dnevnom listu "Jediot Ahronot" u kojima žestoko kritikuje Netanjahua. Povodom suđenja kaže da ima dokaze koje će predstaviti na sudu kao i da je ovoj sceni prisustvovalo više svedoka.

Netanjahuovi za odštetu zbog nanetog duševnog bola traže 280 hiljada šekela (oko osam miliona dinara). Presuda se očekuje u maju ove godine.

Antisemitizam na Tviteru

Tviter je društvena mreža gde se antisemitski sadržaj najčešće javlja, kaže sveobuhvatna analiza izraelske agencije za istraživanje javnog mnjenja Vigo Social Intelligence.

Istraživanje je obavljeno tokom 2016. godine a naručio ga je Svetski jevrejski kongres (WJC). Rezultati govore da su od 382 000 poruka koje šire antisemitizam na društvenim mrežama, gotovo dve trećine objavljene na Tviteru, 11 odsto njih na Fejsbuku, 6 posto na Instagramu i 2 posto na Jutjubu.

– Znamo da je antisemitizan na Internetu u porastu, a sad imamo i konkretne po-

datke koliko je to daleko otišlo – rekao je po objavljinjanju rezultata istraživanja **Robert Singer** potpredsednik WJC.

– Nadamo se da ćemo ovim podstaći sve internet forume da se drže moralnih normi i da se otarase uvredljivih sadržaja čineći time elektronsku komunikaciju bezbednjom za sve korisnike.

U junu prošle godine su Tviter, Jutjub i Mikrosoft sa Evropskom komisijom potpisali kodeks ponašanja kojim se obavezuju da obrišu svaki govor mržnje sa svojih stranica.

Ovaj sporazum je pozdravljen kao prihvatanje ovih američkih internet kompanija da se povicuju evropskim zakonima protiv govora mržnje koji su mnogo stroži nego oni u SAD. Međutim, kasniji izveštaji pokazuju da ovaj dogovor nije u potpunosti poštovan, u čemu naročito prednjači Tviter. Ova kompanija je, podsećamo, još 2013 izgubila pravni spor u Francuskoj jer je odbila da otkrije podatke o korisnicima koji su širili antisemitizam, štaviše, odbila je i da ih udalji sa svoje mreže.

LICA I DOGAĐAJI

IZLOŽBA

Postavka dela izložbe „Kutija sećanja – život jevrejske porodice Drelih iz Sombora“

Mihal Tulpan i ambasadora Alona Fišer Kam

Nakon postavke u gradskom muzeju Sombor i Arhivu Vojvodine, deo izložbe Kutija sećanja stigla je i u Jevrejsku opštini Beograd. Otvaranje postavke autorke **Milke Ljuboje**, upriličeno je u subotu 28. januara u galeriji Jevrejske opštine Beograd, a povodom Međunarodnog dana sećanja na žrtve Holokausta. Izložbu su organizovali Jevrejska opština Beograd i gradski muzej Sombor.

Prisutne je ispred Opštine pozdravio predsednik Jakob Salom. **Alona Fišer Kam**, ambasadora Izraela u Srbiji, otvorila izložbu i takođe se obratila se prisutnima. O izložbi je govorio i **Branimir Mašulović**, direktor muzeja grada Sombora.

Stefan Zekić, otvaranje izložbe

Izložba govori o životu **Magde Drelih** u Somboru, do deportacije u Aušvic. Magda Drelih i njen brat **Tomi Drelih** su jedini iz porodice koji su preživeli Aušvic i nakon rata se iselili u Izrael.

Pano sa izložbe

Izložba je rađena po originalnim porodičnim fotografijama, koje je ustupila čerka Magde Drelih i **Moše Musafije Mihal Tulpan** iz Izraela, koja je prisustvovala otvaranju izložbe.

– Znala sam da sam čerka roditelja koji su preživeli Holokaust jer je moja majka imala istoviran broj na ruci. Povremeno je pričala kratke priče iz logora i pokazala nam nekoliko fotografija svoje porodice pre rata. Tek posle njene smrti 1999. godine, shvatila sam da sam čitavog života nosila majčinu nedorečenu tugu, tugu njene porodice, prijatelja i celog logora – rekla je Mihal Tulpan obrativši se posetiocima izložbe.

Interesovanje je bilo veliko

JO PANČEVO

Poseta predstavnika ESJF

Predstavnici ESJF (Evropska incijativa za obnovu jevrejskih grobalja) iz Nemačke sa sedištem za istočnu Evropu u Ukrajini **Georgi Aršinov**, **Rabbi Abraham Ginsberg**, izvršni direktor, njegov učenik **Meir, Jaša Preger** iz JONS došli su 27. februara u Belu Crkvu na Jevrejsko groblje da snime situaciju i mogućnost raskrčivanja i ograđivanja tog groblja. Na poziv Komunalnog preduzeća, direktorce **Milice Vitomirov** i **Željka Komarice** iz Istoriskog arhiva Bela Crkva, došla je delegacija JOP u Sastavu **David Montijas**, **Miroslava Kon Panić** i **Biljana Vajl**. Nakon kraćeg sastanka u prostorijama Komunalnog preduzeća usledila je poseta groblju, a da bi raygovor sa gostima protekao kako treba postarao se omladinac iz Novog Sada **Trajer Ladislav**, koji je sve vreme simultano prevodio sa hebrejskog engleskog i ruskog.

Groblje se nalazi u jednom delu katoličkog groblja, zaraslo u šiblje i korov. Ekipa iz ESJF je izmerila i procenila situaciju, a ceo događaj je propratila TV ekipa Banat – Vršac.

Nakon toga gosti i domaćini predahnuli su u prostorijama Jevrejske opštine Pančevo, a potom se uputili na jevrejsko groblje u Debeljači. Groblje nije zaraslo u korov, ali je njegova površina znatno smanjena, a neki spomenici nabacani na gomilu. Zaključeno je da je potrebno ogradjivanje da bi se sprečila usurpacija jevrejskog groblja.

ŠOLET U NOVOM SADU

Piše Edita Jankov

Pasulj pod maskama

Nagrade za najlepši ples poneli su gosti iz Rijeke i Osijeka, a za najuspelije maske, iz Doboja i Beograda

Novosadska jevrejska opština je i ove godine bila domaćin tradicionalnog susreta Šolet, koji okuplja Jevrejske opštine kako iz cele Srbije, tako i bivših jugoslovenskih republika. U sada već obnovljenoj, lepoj sali Novosadskog sajma, okupilo se 11. marta preko trista gostiju iz jevrejskih zajednica sa područja bivše Jugoslavije, koji su u čast druženja doputovali čak iz Rijeke, Zagreba, Sarajeva, Osijeka, Skoplja, da o nešto bližim mestima ne govorimo.

Jevrejska opština Novi Sad je pre osamnaest godina prvi put pozvala goste na, svim Jevrejima dobro znan, subotnji ručak, u nas poznat po nazivu *šolet*, a u nekim drugim krajevima kao *čund*. Ideju je tad predložio **Ruben Dajč**, ali ne samo ideju nego je u najvećoj meri zaslужan i za realizaciju, tako što je potrebne glavne sastojke za to jelo (pasulj i meso) prethodno nabavio, pripremio, meso osušio, začinio, a zatim i sve zgodovio. Bio je prava medijska

OKUPLJANJE – u pres centru Novosadskog sajma

zvezda sa kuvarskom kapom na glavi. I tako, svih ovih godina do punoletstva. Imao je i pomoćnike, što je, kad je tako veliko društvo, neophodno, i to među članicama Ženske sekcijske i omladinom.

Tradicija se neprekidno nastavila i održala, da bi ove sezone dobila i dodatni sadržaj, s obzirom na to da se nekako podudarala sa praznikom Purim. U skladu s tim, igranka se pretvorila u Purimbal, i to bal pod maskama. Zato je **Goran Levi**, predsednik Jevrejske opštine Novi Sad, u pozdravnom

govoru, pozvao prisutne da stave maske i paze kako plešu, jer uslediće proglašenje dva najbolja plesna para i dve najuspelije maske. Uz dobar štimung, evergrin melodije, nekadašnjih i sadašnjih hitova, sve do *Hava nagile* i *Šalom alehema*, prijateljski subotnji susret protekao je u prijatnom raspoloženju. I da ne zaboravimo, nagrade za najlepši ples poneli su gosti iz Rijeke i Osijeka, a za najuspelije maske, gosti iz Doboja i Beograda.

Snimci: Dejan Briza (RAS Srbija) i Tanjug

DRUŽENJE U PUNOM JEKU – gostiju je bilo više od 300

JA BI' TU JOŠ TUCANE PAPRIKE SOMBORKE – kuvarice Ruben i Goran

Hvala što nas trpe!

Već 18 godina, Jevrejska opština Novi Sad organizuje tradicionalni Šolet, čiji je "izumitelj", u ovoj sredini, glavni kuhar i onaj koji je to organizovao i u tome učestvovao na svaki način bio i ostao, Ruben Dajč. Međutim, što je od loalnog ručka preraslo u skup od nekoliko stotina učesnika, prvo iz bivše Jugoslavije, a sada već i iz čitavog svijeta, sigurno je zaslужno viđenje i večera pred Šolet kod Rubena, uz posluženje po kojem je Ljubica Dajč postala čuvena urbi et orbi, i na kojem, svejedno jesmo li prisutni nas pet, ili pedeset, radi berza informacija iz jevrejskog svijeta, sazna se gdje je ko, šta radi, koga više nema među nama i dogovara gdje ćemo se naredni puta vidjeti. Imaju, osim Šoleta, Jevreji bivše Jugoslavije još nekoliko prilika za sustret, na primer Seminar u Kladovu, Bejahad, susreti u Budvi, ali među svima njima se ističe Novosadski Šolet i susreti kod Rubena i Ljubice Dajč. Hvala im što nas već ovoliko godina trpe!

Jakica Finci, Sarajevo

KAD GOSTI NISU BESNI... – u domu Dajčovih

LICA I DOGAĐAJI

BEOGRAD

Kalemegdanski kadiš u Parobrodu

Marko Bastać, rabin Isak Asiel i Lavinija Devenport na otkrivanju spomen-ploče u Kapetan Mišinoj ulici (foto: Ž. Jovanović)

Dokumentarni film „Kalemegdanski kadiš“ premijerno je prikazan u Ustanovi kulture „Parobrod“, a ujedno je na ovom objektu u Kapetan Mišinoj ulici otkrivena spomen-ploča u znak sećanja na doprinos jevrejske zajednice kulturi prestonice s početka 20. veka. „Kalemegdanski kadiš“ je snimljen po scenariju **Lavinije Davenport** i u režiji **Miodraga Ćertića**, a govori o izgubljenoj mladosti generacija beogradskih Jevreja dvadesetih i tridesetih godina prošlog veka.

Priča prati sudbinu džez-orkestra „Miki džez“, koji je 1928. godine prvi ovaj muzički pravac doneo u Beograd. Članovi muzičkog sastava bili su Jevreji i svi su stradali u Holokaustu, osim jednog koji je uspeo da preživi. Kao sagovornici u filmu, između ostalih,

učestvuju **Vojislav Bubiš Simić**, **Miki Manojlović**, istoričari prof. **Krinka Vidaković** i prof. dr **Slobodan Marković**, kao i **Avram Izrael**. Film je deo serijala „Art trileri“.

Poznati TV voditelj **Velja Pavlović** objasnio je da u filmu glumi novinara koji je slučajno pronašao staru fotografiju, iz koje se rađa jedna filmska priča.

– Za razliku od drugih 10 delova iz serijala „Art trileri“, gde je scenarista bila moja supruga, za ovaj film je scenario uradila Lavinija Davenport, čija je bila ideja da se ovako nešto napravi. Nas dvoje smo saradnju na filmu započeli pre 18 meseci. Kada nismo bili u mogućnosti da se susretнемo zbog putovanja, dopisivali smo se putem elektronske pošte, razmenivši više od 1.600 i-mejlova. Ovo je samo početak pisanja nepoznate istorije o ljudima koji su činili bogato tkivo Beograda između dva rata. Za neke se zna, za neke se ne zna. Na nama je da nastavimo da ih otkrivamo – istakao je za „Politiku“ Miodrag Ćertić, koga je u filmu najviše potreslo stradanje Roma iz džez-sastava i svedočenje Vojislava Bubiš Simića.

– Nemci su naterali Rome na Sajmištu da odsviraju uvertiru „Seviljskog berberina“, dajući im nadu da će biti poštedeni. Međutim, Nemci su im posle te numere oteli instrumente i pred njima su ih zapalili, a njih su odveli u gasnu komoru. Nijednom od stradalih muzičara se ne zna ime – dodao je Ćertić.

Događaju su prisustvovali predstavnici diplomat-skog kora, javnog i kulturnog života.

(„Politika“,
Danijela Davidov-Kesar, 19. februar 2017)

TAGLIT

Iskustvo koje menja život

Poklon-putovanje koje nećete zaboraviti

Hebrejska reč „Taglit“ znači istraživati. U tu jednu reč staje cilj putovanja – otkrivanje Izraela i ljudi, otkrivanje sopstvenog jevrejskog identiteta, otkrivanje tradicije, vrednosti, značaja, otkrivanje starog u novom i novog u starom.

Taglit je počeo sa idejom da ponudi besplatno desetodnevno life-changing putovanje u Izrael svim mladim Jevrejima širom sveta koji imaju između 18 i 26 godina. Njegov cilj da osnaži vezu između Izraelaca i njihovih vršnjaka u Dijaspori. Taglit nastoji da obezbedi svakom mlađom Jevrejinu u svetu priliku da prvi put poseti Izrael besplatno. Danas, Taglit je najveća edukativna turistička organizacija na svetu.

Osnovan je 1999. godine od strane grupe Jevrejskih filantropa koju su predvodili **Čarls Bronfman i Majkl Steinhart** (Steinhardt). Taglit poklon putovanje je omogućeno zahvaljujući nesebičnoj podršci mnogih izvora: države Izrael, osnivača programa, roditelja participanata i hiljadama individualnih donacija širom sveta ljudi koji su verovali u njihovu misiju.

Srbija pripada Internationalnoj grupi uz još osam zemalja iz srednje i istočne Evrope. Potrebno je da osoba koja bi želela da ide na ovo putovanje zna Engleski jezik, da ima između 18 i 26 godina, da ima Jevrejsko poreklo koje može da dokaže, da nije bila u Izraelu duže od 4 meseca ili na nekom edukativnom programu nakon osamnaeste godine.

Registracija za Taglit se otvara dva puta godišnje i mlađi mogu da apliciraju za zimsku ili letnju smenu. Dakle, ako ste jedan od takvih i želite da provedete desetak nezaboravnih dana u Izraelu, pripremite pasoš! Iako je ovo edukativno putovanje, najmanje ćete sedeti u prostoriji za predavanje jer put podrazumeva obilaske, pešačenje, diskusije, društvene događaje, jahanje kamile, vožnje bicikla i još mnogo toga! Neki od gradova i mesta koje ćete posetiti su: Tel Aviv, Jerusalim, Haifa, Golan, Masada, Cezarija, Pustinja Negev, Mrtvo more, i sve to sa zanimljivim ljudima iz celog sveta!

Pre nego se odlučite na put pročitajte na sledećoj strani utiske onih koji su to već uradili.

Koordinator Taglit programa za Srbiju Mia Nuhanović

e-mail:
mia.nuhanovic@gmail.com

Budi i ti deo ovog iskustva!

"Savršenih 10 dana provedenih sa divnim ljudima, sklapanje novih prijateljstava a jačanje starih. Zaista jedinstveno iskustvo, naučeno mnogo novih stvari i stečene uspomene koje nikad nećeemo zaboraviti."

Tamara Cvitak

"Life changing putovanje, približavanje svojoj religiji i približavanje obećanoj zemlji. Učenje stvari koje nismo mogli saznati iz medija."

Filip Stefanović

"Bilo je prelepo, svasta smo videli, doživeli prelepa iskustva, Ovo je stvarno nezaboravno iskustvo. Svakog dana smo se smeđali, družili se i cela grupa je bila fantastična, zaista, putovanje koje se pamti ceo život. Žao mi je što se završilo i mislim da je svima isto tako."

Nada Sara i Martina Jelenić

"Bilo je fenomenalno i nikada neću zaboraviti, ostvario mi se jedan od snova!"

Sara Kaufman

"Da, vratila bih se, pre svega u Haifu ili Jafu. Još procesujem gomilu informacija, ali otišla bih pre svega zarad dodatnog prolaska kroz istorijsku priču Izraela. Neverovatan put, odličan program, neverovatan vodič. Sve te mami da se vratiš i da iznova sam proživiš sve. Da sam shvatiš, a dobio si uputstva i pravac tokom Taglita."

Valentina Detki

"Oduvek sam maštala da posetim Izrael, što je i bio moj životni san. Taglit program je oduševljenje za mene i osveženje za moje iskustvo! Sam program je bio raznovrsno uklopljen, od svega po malo, a prelepo, jer kako drugačije?! Puno, puno pozitivnih utisaka sam ponela sa sobom.

Potpuno drugačiju energiju i boju ima svaki grad. Zelena Haifa, žut Jerusalim, plavi Tel Aviv... Moje potpuno oduševljenje je odnelo Mrtvo more, a pored njega i Zid plača. Za mene, najlepši grad je Haifa. Miran, zelen, pun pozitivne energije! Mandrihim su bili super. Uvek raspoloženi, spremni za akciju, a sa druge strane spremni da pomognu u bilo kom trenutku. Momak koji je bio vodič je bio odličan! On nas je sve oduševio. Kad treba tu je da animira, da smiri, da se našali, da nas dosta toga nauči na zanimljiv način."

Simona Jablanov

"Divno, emotivno i zabavno iskustvo. Najlepše putovanje i najdivniji ljudi, koje čak, iako ne poznaješ, znaš da vas u startu veže makar jedna stvar - jevrejsko poreklo. Na žalost ili sreću, dešava se samo jednom i ne treba propustiti."

Tamara Nešić

"Ovo je najlepši doživljaj u životu. Sve što smo do sada videli na slikama, što su nam ljudi prepričavali, sada smo videli svojim očima. I to nam je ojačalo veru. Mislim da svi Jevreji treba više puta da obiđu ova mesta, sigurne smo da ćemo se i mi vratiti."

Viola i Barna Kovač

"Oduvek smo voleli što smo Jevreji, sad volimo još vise. Najbolja avantura u životu!"

Ori i Lara Šoljom

"Fenomenalno životno iskustvo, neverovatna ekipa puna pozitivne energije koja je najviše uticala na Taglit trip! Ovo iskustvo je takođe uticalo na moju jevrejsku stranu, dosta toga sam naučio, dosta ljudi upoznao i razmišljam o većoj aktivaciji u Jevrejskoj opštini."

Miloš Orlović

INTERVJU: BRANKO LUSTIG

„Život je bio bajka“

Spilberg je na razgovor kasnio sat i pol. Pričali smo puna dva sata. Tajnica je više puta ulazila, ali on je hteo još malo i još malo. Pokazao sam mu istetovirani broj na ruci, on ga je poljubio

Susret u Zagrebu povodom Međunarodnog dana sećanja na žrtve Holokausta je bila prilika da se napravi portret **Branka Lustiga**, koji je za vreme dodele „Oskara“ za film „Šindlerova lista“ izjavio, da je bio dug put od Aušvica do Hollywooda. Dvostruki dobitnik „Oskara“ govori o tome, šta je na tom putu na njega ostavilo traga.

■ Detinjstvo ste proveli u Osijeku. Da li su ostala neka sećanja iz tog vremena?

– U Osijeku je bio kino Urania na istom malom trgu gde smo imali stan i moja prva sjećanja su da sam išao u taj kino gledati Miki Mausa i Šillju. Iz Osijeka smo otišli za Čakovec, jer su tatu počeli maltretirati Ustaše. Odveli su ga u Sokolski dom, gde je morao trčati, a po stazi je bila bodljikava žica. Sledеćeg dana, sa ranjenim i krvavim nogama smo moj otac, majka i ja napustili Osijek. Odatle smo majka i ja deportovani za logor Aušvic, otac je ubijen u logoru.

■ Ne potičete iz religiozne porodice i ne bežite od izjave da u Boga ne verujete.

– Baka i djeda su bili religiozni. Deda je imao mehaničku zadrugu u Osijeku i brodom je prevozio pivo, toga se sjećam. Završio je u lančari u Jasenovcu, tu su ga ubili. Zato sam se strašno oneraspoližio kada je režiser **Jakov Sedlar** snimio film „Jasenovac – istina“, u kome se zapravo ništa ne dešava u Jasenovcu. Toliko se toga događalo Jevrejima, to je lepši izraz nego Židovi, te je nemoguće da postoji neko, koji dozvo-

ljava da njegov izabrani narod toliko strada. Kako onda mogu verovati.

■ Bili ste dečak, kada ste dovedeni u Aušvic. Koje je posledice na Vas ostavio logor?

– Svaki dan je bio grozan. Bilo je hladno, prali smo se u nekoj užasnoj ledenoj vodi i zimi lomili led da bi do nje došli. Ja nisam imao noćnih mora, nisam sanjao. Nisam se ni kasnije sjećao logora.

■ Rekli ste da je oproštaj jedini izlaz.

– Da, ja sam oprostio svim ljudima, ali nisam zaboravio. Mi svi ne smijemo zaboraviti! Ali ima nacional-socijalističkih organizacija i ne smemo dopustiti da one preuzmu maha i da se mladi ljudi odgajaju u nacističkom duhu.

**Zato sam se strašno
oneraspoližio kada je režiser
Jakov Sedlar snimio film
„Jasenovac – istina“, u kome
se zapravo ništa ne dešava u
Jasenovcu**

■ Istimete važnost edukativnog programa za mlade, putujete po Hrvatskoj i govorite o svojim iskustvima. Jednom prilikom Vas je „Slobodna Dalmacija“ optužila da osnovcima poručujete da ne veruju u Boga.

– To je bio nesporazum sa jednim delom u filmu „Poslednji let Petra Ginza“, koji je „Slobodna Dalmacija“ iskoristila. Ginc se pita u filmu, kako to da Njemci, koji su inače kulturni ljudi, kako to da ti ljudi koji

Tekst i snimci: Ida Salamon

grade velelepne crkve, mogu uraditi takve zločine i ubijati ljudе. Onda sam rekao da nakon toga što sam doživeo u Aušvicu ne mogu vjerovati da Bog postoji. Novinari su iz konteksta izvadili moju izjavu i objavili naslov: „Branko Lustig zadarskim osnovnoškolcima: Da Bog postoji, ne bi bilo holokausta ni Jasenovca“. To je bilo gadno. Iz celog sveta su mi slali poruke podrške.

■ Susret sa majkom odmah po završetku rata, je bio neočekivan. Vi ste mislili da je ona mrtva i ona je mislila da Vi niste više živi.

– Srbin iz Beograda **Jovan Arsenijević** me je našao i spasao u Bergen-Belzenu. On me je i očistio od ušiju, vaški, što bi on rekao. Kada sam mu ispričao kako sam došao do Aušvica i Bergen-Belzena i rekao da su mi majku ubili, odvratio je da to nije istina, jer on je razgovarao sa jednom ženom koju je našao dan ranije i koja mu je sve isto ispričala što i ja. Kao i to da joj se sin zove Branko. Mamu sam jedva našao, jer on nije mogao da se seti u koju ju je baraku smestio. Tako smo se sreli. Oko nje su bile sve same partizanke. Opet smo seli u otvoreni stočni vagon, ovaj puta sa slamom i polako putovali, dok nismo došli do Čakovca. Jovan je bio poručnik, vojni zaro-

bljenik. Izgubio sam njegovu adresu i ime i nisam imao kontakta više sa njim. Žao mi je zbog toga.

.....
U Aušvicu je svaki dan bio grozan. Bilo je hladno, prali smo se u nekoj užasnoj ledenoj vodi i zimi lomili led da bi do nje došli. Ja nisam imao noćnih mora, nisam sanjao
.....

■ **Sreća Vas prati od kada ste bili u logoru, rekli ste.**

– Da. Sve je samo pitanje sreće, ako čovjek u nju vjeruje. Ja kažem da je to sudbina, tako je bilo pisano.

■ **Po završetku rata ste se vratili u Čakovec i zatim došli u Zagreb.**

– U Čakovcu sam završio školu, ali samo dva razreda i onda sam došao u Zagreb jer su rekli da će me upisati u **Titovu** Partizansku gimnaziju. Upisao sam tehničku školu, kemijski odjel. Odustao sam od toga, strašno je smrdilo. Onda sam se počeo baviti glumom u raznim društvima kao što je „Joža Vlahović“. **Marijan Matković** je napisao dramu „Koraci“ u kojoj sam igrao u današnjoj Gavelli. Zaljubio sam se u glumu i otišao na Akademiju, gde su me primili. Završio sam Akademiju i živeo od toga, što sam po kinima najavljuvao filmove. Onda su u Zagreb došli Njemci, koji su snimali film „Ich denke oft an Piroschka“, za koji su trebali voditi snimanja i predviđoca. Kako ja govorim mađarski, njemački i srpski, a snimalo se na Paliću kraj Subotice, Jadran Film me je prodao njima. Igrala je tadašnja zvezda **Liselotte Pulver**, kao i **Gunnar Möller**. Čudo da se sjećam tih imena. Te 1955. godine sam bio dva mjeseca u Subotici, nalumpovao se, naučio se piti, pjevati. Život je bio bajka.

■ **Apropo posleratne Jugoslavije, radili ste i na auto-putu Bratstvo i jedinstvo.**

– Uuuu, to sam zaboravio, 103. udarna omladinska brigada! Dobio

sam i značku udarnika, a ko je pokazao značku mogao je dobiti "kosmaj" radio. Poklonio sam ga mami. Radio sam i na Novom Beogradu na cesti i na Pionirskom gradu i sve te značke imam kod kuće, uz francusku Legiju časti. Posle „Piroške“ mi je Jadran Film dao posao vođe snimanja i tako sam došao kod **Branka Bauer**a. Sa njim sam radio film „Ne okreći se sine“. Posle toga su se redali jedan za drugim filmom. Otišao sam na planinu iznad Sarajeva, tamo smo snimili film „Samo ljudi“ sa Bauerom, pa „Kozaru“ sa **Veljkom Bulajićem**. Na filmu „Neretva“ nisam radio, bio je previše za mene.

.....
Novinari su iz konteksta izvadili moju izjavu i objavili naslov: „Branko Lustig zadarskim osnovnoškolcima: Da Bog postoji, ne bi bilo holokausta ni Jasenovca“. To je bilo gadno
.....

■ **Kakav položaj su imali Jevreji u Jugoslaviji?**

– Niko nas nije dirao. Prvi put da je neko prema meni bio loš i uvredio me je političar **Simo Dubajić**. Rekao

je da nas je Hitler trebao sve zatući. Zbog toga su ga izbacili iz Komunističke partije.

■ **U Ameriku ste otišli 1987. godine.**

– U Americi sam odmah počeo raditi na televiziji, na seriji „Vjetrovi rata“ i „Rat i sjećanja“. Tako sam upoznao producenta sa HBO i na filmu „Wedlock“ prvi put i sam bio producent. U filmu su glavne uloge igrali **Mimi Rogers** i **Rutger Hauer**. Jedan dan, dok sam bio u bašti, su me nazvali iz Holivuda. Bio je to ured **Stevena Spielberga**. Pitali su, da li mogu doći. „Kako da ne“, odgovorio sam. Imao sam ručak sa njegovim producentom, koji me je pitao da li bih radio film. Dobio sam knjigu, a Steven mi je zakazao sastanak. Kasnio je sat i pol. Pričali smo punih dva sata. Tajnica je više puta ulazila, ali on je htio još malo i još malo. Pokazao sam mu istetovirani broj na ruci, on ga je poljubio.

■ **Zašto je poljubio broj?**

– Postoji jedna priča kod Židova: ko poljubi broj iz logora taj ide direktno u nebo, kada umre. Bio sam jednom prilikom sa zagrebačkim studentima u Aušvicu i imao sam na

sebi ljetnu majicu. Židovski studen-
ti, koji su se tamo zatekli, videli su
broj i počeli su ga ljubiti. Stajali su u
redu, neverovatno!

**Niko nas nije dirao. Prvi put
da je neko prema meni bio
loš i uvredio me je političar
Simo Dubajić. Rekao je da nas
je Hitler trebao sve zatući.
Zbog toga su ga izbacili iz
Komunističke partije**

■ Kako je baš na Vas pao izbor kod Spielberga?

– Ja sam mu ispričao moj život i on je rekao „ti si moj producent“. Ona epizoda u zahodu, latrini, slično se meni desilo. I to sam mu ispričao, tako da je moje kazivanje iskoristio za film. To je jedini put kada sam zaplakao. Bio sam savetnik, pomoćnik na setu. Za taj film smo dobili „Oskara“. Prilikom preuzimanja, sam rekao da je dalek put od Aušvica do ovih dasaka.

■ Kako je tekla dalje Vaša karijera u Americi?

– Postao sam Spielbergov producent, onda sam radio sa režiserom i producentom Ridley Scottom, kome me je Spielberg preporučio. Snimao sam i sa Georgeom Clooneyem, sa Nicole Kidman i radio na filmu „Gladiator“, za koga sam doveo pola ekipe iz Hrvatske. Završio sam „Gladijatora“, dobio drugog „Oskara“ i kada je krenulo, onda smo moja supruga **Mirjana** i ja odlučili da idemo doma. Prodali smo sve i otišli. I apsolutno mi nije žao. Treba umret kod kuće.

■ Vi ste učestvovali u nastajanju „Fondacije Šoa“, za audio-vizuelnu istoriju preživelih Holokausta.

– Da, ali ovde mi to niko ne priznaje od Židova. U Zagrebu postoji Šoa Akademija. Nije me niko nikada pozvao. Ne znam u čemu je problem. Steven Spielberg i ja smo se vozili avionom od Krakova za Los Andeles. Steven je ležao na kauču u privatnom avionu i razgovarao sa mnom i **Geraldom Molenom**, koji je bio drugi producent. Upravo je čitao knjigu **Elija Vizela**, inače on je čitao dan i noć, i rekao da je došao na ideju i da treba snimiti iskaze preživelih. Pitao me je koliko bi to koštalo. Ja ga pitam, na koga sve misli, a on odgovori: „na sve preživele“. Kažem mu da ne znam koliko ima preživelih, a on će na to: „pa ispitajmo“. Bilo je 650 000 preživelih. Do podataka sam došao preko Jad Vašema.

Bar Micva sam uradio pred 10 000 mlađih ljudi ispred iste one barake u kojoj sam bio zarobljen u logoru Aušvic

■ Rekli ste da ćete „Oskara“ nakon smrti pokloniti Jad Vašemu.

– „Oskara“ sam u juliju 2015. godine poklonio Jad Vašemu. Kod kuće je bio u kredencu moje mame, koji je prekrasan kredenc, ali malo ga ljudi vidi. Samo Mirjana, naša kćerka **Sara** i ja. Rekao sam da ga mora više ljudi vidjeti i one su se složile.

■ Učestvovali ste više puta na „Maršu živih“, tokom koga ste 2011. godine pošli kroz obred

religijskog punoletstva, Bar Micva. Kakvo je to iskustvo bilo za vas?

– Bar Micva sam uradio pred 10 000 mlađih ljudi ispred iste barake u kojoj sam bio zarobljen u logoru Aušvic. Molitvu sam naučio na putu do Aušvica.

■ Predsednik ste Festivala tolerancije. Kako je počelo Vaše angažovanje?

– Igrom slučaja boravio sam u Zagrebu za vrijeme prvog Židovskog filmskog festivala 2007. godine, gdje me je pozvala Nataša Popović, direktorica festivala, kao njihovog jedinog i prvog gosta. Nakon prvog uspješno završenog Festivala na kojem sam pogledao sve filmove, Nataša me pozvala da postanem predsjednikom. Sa izvrsnom organizatoricom Natašom Popović, suradujem već deset godina počevši kao Festival židovskog filma Zagreb, a prije nekoliko godina prerasli smo u Festival tolerancije. Pored filmova, organizujemo izložbe, kao što je ovogodišnja Endrjua Mezvinskog „A Good Day“, posuđena od Jevrejskog muzeja u Beču, povodom Međunarodnog dana sećanja na žrtve Holokausta.

■ Koja bi bila Vaša poruka za kraj našeg razgovora?

– Neka svi koliko god mogu, pomognu da se Holokaust više ne ponovi. Bolje reći, neka sa svim svojim snagama omoguće da se to više ne ponovi. To je jedina poruka. Jer zamislite, da se sve to mora ponovo preživjeti. To bi bilo strašno!

(Napomena: Intervju je objavljen u nedeljniku NIN, broj 3452 od 23. februara 2017. godine)

OBAVEŠTENJE

Susret Jevreja bivše Jugoslavije

Židovska općina Zagreb organizuje susret Jevreja s područja bivše Jugoslavije od 18. do 21. maja 2017. Susret će biti u Hotelu "Terme" (Čatež ob Savi, Slovenija). Zainteresovani se o uslovima putovanja i boravka mogu informisati u svojim jevrejskim opštinama. Broj mesta je ograničen.

Hotel Terme

IZ DNEVNIKA HAVER SRBIJE

Piše: Vera Mevorah

Znanje je druga reč za toleranciju

Raduje što svaka učenica ili učenik koji su sedeli učestvovali u našim radionicama nastavljaju svoj put sa boljim razumevanjem različitosti i opasnosti koje donose stereotipi i diskriminacija

„DILERI“ – diler grupa u Beogradu

kovnom jeziku jevrejske tradicije, zbog čega i ponosno stoji u nazivu jednog od naših najvećih projekata – *Znanje = tolerancija*. Ovo je bila treća godina uzastopno da putujemo Srbijom i razgovaramo sa najmlađim članovima našeg društva u njihovim školama o jevrejskoj kulturi, Holokaustu i o diskriminaciji. U Subotici, Somboru, Nišu, Kraljevu, Sremskim Karlovcima, Gornjem Milanovcu, Kuli i Beogradu, od preko 600 đaka mnogima je bilo prvi put da vide menoru, hebrejsko pismo ili čuju za reč stereotip i antisemitizam. Za najveći broj njih naše radionice su pružile prostor da se prvi put otvoreno razgovara o različitosti i isključivanju koje sami doživljavaju svakodnevno. Značaj tog ličnog doživljaja prepoznali smo i omogućili mnogim učenicima u Beogradu da posete sinagogu i razgovaraju sa rabinom **Isakom Asielom**. Naš rad na ovom polju i ove godine ne bi bio moguć da nema toliko kvalitetnih nastavnika koji su prepoznali značaj upoznavanja učenika sa bogatstvom kultura na našim prostorima i borbe protiv sve izraženijih diskriminatornih stavova prisutnih među mladima.

Svaka godina je za nas bila uzbudljivija i uspešnija od prethodne. To što smo i ove godine sa toliko ljudi, mlađih i starih, nastavili da učimo i delimo bogatstvo jevrejske kulture i tradicije donosi nam veliku radost. Raduje nas to što se iznova pokazalo da je otvoreni pristup obrazovanju, kroz igru, kroz razgovor i kroz smeh, pravi način približavanja jevrejskog naroda ljudima sa kojima već toliko dugo delimo život. Raduje nas i to što svaka učenica ili učenik koji su sedeli sa nama u krugu na našim radionicama nastavljuju svoj put sa boljim razumevanjem različitosti i opasnosti koje donose stereotipi i diskriminacija. Bilo da su u pitanju naša predavanja, radionice, izložbe ili projekti, raduje nas što smo znanjem i ove godine doprineli razvoju inkluzivnog i demokratskog društva u Srbiji.

Ta reč – znanje – za nas ostaje jedna od najznačajnijih u viševe-

Projekat *Znanje = tolerancija*, u okviru izložbe Saveza jevrejskih opština Srbije *Portreti i sećanja jevrejske zajednice Srbije pre Holokausta*, postao je deo većeg projekta još 2014. godine. Bili smo odgovorni za sve obrazovne aspekte izložbe – obuku volontera koji su pomogali u stručnom vođenju, obuke za nastavnike i radionica sa učenicima. Sa izložbom smo obišli sedam gradova u Srbiji i radili sa preko 3 500 učenika osnovnih i srednjih škola. Zadovoljni smo što je iza nas ostao pisani trag, priručnik za nastavnike i nastavnice koji je u slobodnom pristupu na Internetu (www.jevrejipamte.org) i postaje značajno sredstvo stručnjacima u obrazovanju za upuštanje u delikatno polje podučavanja o Holokaustu i upoznavanje sa istorijom jevrejskog naroda na našim prostorima.

Sećamo se kako je upravo naša saradnja sa nastavnicima i školama prošla godine rezultirala inspirativnim projektom komemoracije žrtvama Holokausta koju su stvorili sami učenici sa svojim nastavicima. Povodom Međunarodnog dana sećanja na žrtve Holokausta, u saradnji sa Železničko tehničkom školom i profesorkom

Nadom Banjanin Đuričić, Trećom beogradskom gimnazijom i profesorkom **Jelenom Kručićanin** i Desetom beogradskom gimnazijom i profesorom **Sinišom Vukadinovićem**, ostvaren je ovaj edukativni i kreativni projekat tokom kojeg su se učenici upoznali sa životom Jevreja pre Holokausta, nacističkom ideologijom, Holokaustom i životom Jevreja posle Holokausta i pripremili program komemoracije koja je održana 27. januara 2016. u Kulturnom centru Rex, pod nazivom *Šetnja, slike i zvuci sećanja – govorim u prvom licu*. Bilo nam je izuzetno dragو što je značaj ovog projekta prepoznala i podržala sprska javnosti, pa je događaj bio propraćen u medijima. Naši nastavnici i učenici već rade na narednoj komemoraciji posvećenoj deci u Holokaustu.

Iako su deca tako značajna, posebno kao naša budućnost, mi smo sadašnjost za našu zajednicu, za naše društvo i za našu decu. Zato verujemo da nikada nije vreme da prestanemo da učimo, što smo i prošle godine činili zajedno sa članovima naše zajednice u celoj zemlji. Sa Jevrejskom opštinom Beograd nastavili smo ciklus kratkih kurseva o judaizmu – *Midraša*, gde su se mnogi odazvali želji i potrebi da saznaju više o jevrejskoj kulturi, istoriji i religiji. U saradnji sa Savezom jevrejskih opština Srbije i Ministarstvom prosvete, nauke i tehnološkog razvoja nastavili smo razvoj novih projekata i ideja u oblasti obrazovanja o Holokaustu. Podrška ovih institucija, kao i Jevrejskih opština Subotica i Sombor za nas je od neprocenjivog značaja, kao i priznanje da to

što smo uradili donosi rezultate i radost drugima. Nadamo se da će godina koja je pred nama doneti još mnogo više.

Ove godine smo u Subotici, Nišu, Kragujevcu i Beogradu sa raznovrsnom grupom učesnika nastavili da izučavamo tradicionalne jevrejske tekstove i ideje sa našim *Hevruta karavanom*. Hevruta, kao inspirativan način učenja „jedan na jedan“, kroz razgovor, razmenu i zajedničko promišljanje, svima nam je bio dobrodošla prilika da razmatramo značajne teme iz svakodnevnog života. U Nišu je bilo posebno uzbudljivo jer su nam se pridružili nastavnici sa učenicima. Učenici su posebno bili zainteresovani za temu Lašon hara, ali je svima bilo veoma zanimljivo da ravноправno diskutuju i na razne druge teme.

Našu Hevruta radionicu otvorili smo i povodom Roš Hašane u okviru organizovanog okupljanja pod nazivom *Jedi, uči, razmišljaj*. U Maloj sali Jevrejske opštine Beograd okupilo se 38 učesnika da sluša predavanje o Jevrejskoj novoj godini i učestvuje u Hevruta radionici o talmudskim tekstovima vezanim za ovaj praznik. Program se sastojao i od bogate novogodišnje večere – sedera, na kojoj su učesnici saznavali o simbolici praznične hrane u judaizmu i imali mogućnost da iskuse (okuse) jedan značajan element jevrejske kulture. Veče je prošlo uz podstaknute razgovore i opušteno druženje, kakvo samo zanimljive teme i dobar obrok mogu da donesu.

Izuzetna čast nam je bila to što smo ugostili tri grupe mladih Izraelaca (*Diller group* i dve grupe omladinaca na programu *Madrich Traininga* u Sarvaš kampu u Mađarskoj). Za ove mlade liderе osmisili smo dinamičan program šetnje i istraživanja istorijskog jevrejskog Beograda. Ovaj razigrani „lov na blago“ kroz beogradski Dorćol pokazao se kao odličan metod oživljavanja urbane prošlosti naše zajednice i želja nam je da u

MIDRAŠA, KNJIGA O JONI – u Klubu Sinagoge

narednoj godini ovaj program uvrstimo u manifestaciju Noći muzeja i time omogućimo našim sugrađanima i članovima zajednice da na malo drugačiji način upoznaju značajan deo istorije Beograda.

I ove godine smo radili na važnom cilju osnaživanja svih manjinskih i marginalizovanih grupa u Srbiji. Smatramo da je naša obaveza da upozoravamo na to da je veliko stradanje jevrejskog naroda širom sveta posledica i široko rasprostranjene diskriminacije i predrasuda, i da se aktivno borimo protiv ovih mehanizama. Zato od samog početka razvijamo zajedničke programe sa drugim nevladinim i državnim telima sa ovim zajedničkim ciljem. Prošle godine smo postali deo nacional-

UPOZNATI ZNAČI RAZUMETI – u srednjotehničkoj školi u Somboru

„Sećanje u našim očima – sa generacije na generaciju“

„Sećanje u našim očima – sa generacije na generaciju“ naziv je svečane komemoracije koja je, povodom obeležavanja Međunarodnog dana sećanja na žrtve Holokausta, organizovana u utorak 24. januara 2017. godine u Kulturnom centru Reks.

Za ovu priliku, zajedničkim naporom đaka Osnovne škole „Vožd Karađorđe“ iz Jakova i Železničke tehničke škole iz Beograda i njihovih nastavnika, uz podršku organizacije Haver Srbija, pripremljen je program.

Svečana komemoracija je bila tematski usmerena na decu u Holokaustu. Tekst recitala priređen je na osnovu autentičnih sećanja i svedočenja malobrojnih preživelih, članova Jevrejske zajednice. Neki od njih su u više navrata na raznim javnim časovima govorili pred učenicima brojnih škola u Srbiji. Ovo je bio način da im učenici uzvrate, da pokažu saosećanje, poštovanje, uvažavanje i pijetet. Posebna vrednost ovog skupa je upravo susret beogradskih đaka sa poslednjom generacijom preživelih koji su tokom Holokausta bili deca. Pola sata uoči same komemoracije, đaci – učesnici programa su imali neposredan i prisutan razgovor sa preživelima. Njihove životne priče, kao i samo njihovo prisustvo, učinili su ovaj susret dragocenim. Sedeći u prvim redovima, slušali su odlomke i odjeke vlastitih sećanja koje su, ovog puta, izgovarali osnovci i srednjoškolci. Njihova poruka je preneta i primljena: sa generacije, na generaciju.

Program komemoracije idejno su oblikovali Nada Banjanin Đuričić, Nikola Mitić, Maja Dorić, Milica Pokrajac, Violeta Živković i Sonja Viličić uz logističku pomoć Mile Stojanović i Vere Mevorah. Ovaj događaj koji su, kao i prošle godine, inicirali nastavnici i đaci, zajedno sa organizacijom Haver Srbija, imao je višestruke ciljeve; pored komemorativnog, značajan je i vaspitni i edukativni cilj.

U svečanoj komemoraciji učestvovalo više od četrdeset učenika. Prisustvovalo joj je više od dvadeset preživelih, a među njima su bili i predstavnici Udruženja logoraša „Jasenovac“. U publici je bilo više od sto pedeset posetilaca. Snaga skupa izražena je u sećanju na gubitak i na zločin, sa jasnom idejom – nikad više. Glavna poruka, suština, sažeta u rečima govornika, glasila je: Život iznad svega, život kao najviša vrednost; ljudsko dostojanstvo i kultura sećanja.

ŽIVA REČ NAJVIŠE VREDI – učenici u razgovoru sa preživelima Holokaust (snimio: Miloš Popović)

(Tekst napisala Nada Banjanin Đuričić za Prosvetni pregled.

U SARADNJI SA IZRAELSKOM AMBASADOM – Haver na Sajmu knjiga

nog projektainiciranog od NVO Labris pod nazivom *Zajedno protiv diskriminacije*, gde saradujemo sa policijom, zdravstvom, sudstvom, nezavisnim državnim telima i nekim NVO u prevenciji i pomoći jednoj od najugroženijih manjinskih grupa u našem društvu.

Saradnju smo nastavili i sa Ambasadom Izraela, gde smo sa zadovoljstvom prihvatili poziv da ulepšamo njen štand našim aktivnostima tokom celog trajanja Sajma knjiga. Posebno su u našem programu uživali mnogobrojni učenici škola širom Srbije koji su naučili jedan izraelski ples, nekoliko reči na hebrejskom jeziku, otkrili šta je hamsa i kako izgleda izraelska zastava.

I mi smo tokom godine nastavili da učimo i da se usavršavamo, jer smatramo da učitelj nikada ne sme prestati da uči i da tu priliku moramo pružati našim saradnicima i volonterima. Putovali smo izvan granica zemlje i upoznavali se sa ljudima koji dele naše ciljeve i interesovanja: seminar za nastavnike i nastavnice Međunarodne škole za studije o Holokaustu „Jad vašem“ u organizaciji Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Međunarodna konferencija „Bet Deborah“ jevrejskih žena,

aktivistkinja, akademika i rabina, međunarodna konferencija o jevrejskom kulturnom nasleđu u novootvorenom POLIN muzeju poljskih jevreja u Varšavi, „Centropin“ seminar u Makedoniji za nastavnike i nastavnice, međunarodna konferencija „Eskalacija u Holokaustu“ u Palati Srbija u organizaciji Arhiva grada Beograda.

Često nam sopstveni kapaciteti nisu dozvoljavali da oputujemo svuda gde smo želeli i zato smo aktivno radili na postavljanju značajnih informacija i materijala na našu internet stranicu i fejsbuk profil i trudili se da našim posetiocima pružamo svakodnevno nove i zanimljive informacije o jevrejskoj kulturi, tradiciji, nasleđu na našim prostorima, izložbama, koncertima i drugim manifestacijama. Drago nam je što analize pokazuju da do našeg sajta korisnici često stižu u potrazi za informacijama o osnovnim pojmovima iz judaizma. Želja nam je da nastavimo da gradimo svoje mrežno prisustvo upravo kao centralno mesto informisanja i obrazovanja o jevrejskom životu i kulturi.

Naša draga saradnica **Lidija Milinković**, koja je izuzetno doprinela organizaciji kao asistentkinja na programima u organizaciji,

nakratko nas je napustila kako bi završila master studije u Pragu. Lidiji smo neopisivo zahvalni na njenom trudu i zalaganju i želimo joj veliki uspeh, ali i sa nestrpljenjem očekujemo da nam se vратi.

Prošle godine smo nekog izgubili, ali zato nekoga i stekli u našim redovima. Naša nova koordinatorka programa za edukaciju je **Mila Stojanović**, dugogodišnja aktivistkinja u zajednici, diplomirani učitelj, vaspitač i lider u međunarodnom dečijem kampu Sarvaš, koju mnogi od vas već poznaju.

U Haveru se posebno zalažemo za razvijanje i podsticanje kulture volonterizma, posebno među članovima naše zajednice, i na taj način nastavljamo da razvijamo svoj tim. Posvećeni pojedinci koji su i ove godine doprineli radu organizacije Haver Srbija su: **Dragana Stojanović, Mina Pašajlić, Dunja Miljković, Ruben Mevorah, Vera Mevorah, Ivona Gačević, Danijela Milinković, Dražen Pekušić, Aleksa Milanović, Maja Mihajlović, Tamara Galac, Sanja Galac i Mila Stojanović.**

U godini koja je pred nama nastavljamo izvođenje dosadašnjih programa i projekata, ali su nam u planu i mnogi novi. Naši programi će uvek biti otvoreni za članove ove zajednice, kao i u službi zajednice, zbog čega toplo pozivamo sve koji žele da se pridruže našim narednim dešavanjima. Ukoliko želite da budete na našoj mailing listi i dobijate informacije iz prve ruke, želite da volontirate i/ili date donaciju za naše programe, pišite nam na e-mail adresu haversrbija@gmail.com.

Na kraju, želimo da se zahvalimo svima koji nas podržavaju, Jevrejskim opštinama Sombor, Subotica i Beograd, Savezu Jevrejskih opština Srbije, našim donatorima, nastavnicima i članstvu od kojeg dobijamo reči podrške i podsticaja.

Snimci:
Sonja Viličić, Nikola Nemeš i Mila Stojanović

POZORIŠTE NA DORČOLU

Sestre braće Baruh – jevrejska bajka

Predstava je na repertoaru tri puta mesečno, valja je videti

Pozorišnom predstavom „Sestre braće Baruh – Jevrejska bajka“, sredinom februara u Solunskoj 24 na donjem Dorćolu, otvoreno je Dorćolsko narodno pozorište. Reditelj i scenarista pozorišnog komada je **Filip Gajić** (1967) poznati glumac i autor mnogih dramskih dela. Do sada je režirao oko 30 pozorišnih predstava, napisao je 15 dramskih komada i autor je romana „Pisma Danilu Kišu“ kao i zapaženog filma „Mit o Sizifu“. Predstava se igra u još nezavršenom ambijentu koji ima dve scene Kosmodrom i Manufaktura. Integralni prostor nije zasmetao publike koja u velikom broju dolazi da vidi nesvakidašnje dramsko delo posvećeno sestrama iz čuvene revolucionarne porodice Baruh sa Dorćola koja je u Holokaustu izgubila pet članova (braća **Isa, Joža, Bora**, sestre **Šela i Bela**) dok su pravim čudom preživeli njihova majka **Bulina**, otac **Elijahu** i njihova kćerka **Sonja**.

O braći Baruh se manje više sve zna zahvaljući poznatim knjigama „Povest o braći Baruh“, likovnoj monografiji „Bora Baruh“ i „Od Daviča do Čelebonovića-ulice beogradskih Jevreja“ čiji su autori **Mirjana Belić-Koročkin** i **Radivoje Davidović** kao i drugim piscima koji su ih opisivali u drugim publikacijama za razliku od njihovih sestara čiji je doprinos naprednom radničkom pokretu bio nemerljiv ali su nekako bile uvek u drugom planu.

Knjige „Povest o braći Baruh“ i tekst sećanja Sonje Baruh objavljen u ediciji „Mi smo preživeli 2“ bile su pozorišnom i filmskom reditelju Filipu Gajiću inspiracija da napiše dramsko delo posvećeno sestrama Baruh.

– Kroz tragičnu sudbinu porodice Baruh želeo sam da prikažem život na donjem Dorćolu gde su se između dva svetska rata ukrštale četiri religije. S obzirom na to da je reč o potresnoj priči bojao sam se da će to odvratiti publiku i zbog toga sam uneo elemente bajke što se po reakciji publike pokazao kao pun pogodak. Mnogo smo čestitki dobili. Utisci su izvan naših očekivanja. Predstavu koja traje 90 minuta spremali smo dva i po meseca. Probe su glumci završavali u suzama jer su se uživali u poverene uloge i događaje pre i za vreme okupacije. Ujedno to je za mene bio znak da će svoje emocije preneti na pravi način na gle-

daoce koji su predstavu prekidali aplauzima, a najduži je bio na kraju. Pojedini su dolazili ponovo da gledaju – kaže o predstavi reditelj Filip Gajić i dodaje.

– U vreme kada se fašizam ponovo javlja u Evropi i pokušava se rehabilitacija odgovornih za Holokaust na ovim prostorima smatram da je ovo ujedno podsetnik šta su nam takve vrsta zla donele. Istorija, na sreću, pamti one koji su život dali za opšte dobro i od svog života stvorili uzvišenu priču. Baruhovi su ubijeni mladi. Priča o njima traje.

Uspehu predstave „Sestre braće Baruh – jevrejska bajka“, koja je na repertoaru tri puta mesečno, doprineli su mladi profesionalni glumci među kojima su: **Jovana Belović** (Sonja) **Marta Bjelica** (alternacija i koreografija) **Sunčica Milanović** (Šela) **Gordana Đokić** (Bela) **Milica Sužnjević** (majka Bulina) **Vahid Džanković** (otac Elijahu) **Aleksandar Stoimirović** (nekoliko uloga). Rekvizite za predstavu obezbedio je **Milorad Kalanj** dok je producent predstave **Jana Milosavljević**.

Snimio: Dragan Stojkić

DRUGI PIŠU • OŠTRA PORUKA IZ IZRAELA

“Evropa ne sme da čuti na USTAŠTVO!”

Direktor Centra “Simon Vizental” Efraim Zurof
istakao je da Evropa ne sme da čuti na ustaštvo i ocenio da se hrvatski političari plaše da nedvosmisleno osude ustaške zločine.

IZLOŽBA O JASENOVCU – EDUKATIVNA KATASTROFA – Efraim Zurof (Foto: Ministarstvo spoljnih poslova Srbije / RAS Srbija)

Zurof je rekao da je Hrvatska veoma malo uradila na učenju o zločinima ustaša ili borbi protiv "ustaške nostalгије".

– Tako je izložba o Jasenovcu bila edukativna katastrofa, a politički lideri u Hrvatskoj se najčešće plaše da nedvosmisleno osude ustaške zločine – rekao je.

Na pitanje zašto Evropa čuti na ponovno bujanje ustaštva, iako

je Hrvatska članica EU, Zurof je rekao da Evropa ne čuti samo kada su u pitanju ustaše, nego je nema i na iskorenjivanje istine o Holokaustu u mnogim zemljama EU.

On je rekao da je u NDH stradalih 30.000 Jevreja, od 40.000, koliko ih je bilo 1941. godine, a da su 20.000 ubile ustaše u samoj Hrvatskoj, dok su preostalih 10.000 ustaše deportovale u Aušvic.

Zurof je ocenio da istorija Holokausta u Srbiji nije dobro poznata izvan Balkana, i dodao da prva zemlja koja je proglašena da je očišćena od jevrejskog stanovništva nije Srbija, nego Estonija.

Komentarišući postupak u Srbiji za rehabilitaciju **Milana Nedića**, Zurof je istakao da je njegov stav vrlo jasan i da je ubedjen da pojedinci koji su sarađivali sa nacistima nikada ne treba da budu rehabilitovani.

On je naveo da su i dalje na slobodi stotine, ako ne i hiljade nacista, ali da je problem u tome što se ne zna ko od njih može biti priveden pravdi, a osim njihovih godina, problem je što u mnogim zemljama nema političke volje da se oni procesiraju.

Zurof je dodao da u Norveškoj i Švedskoj, zbog ustavnih ograničenja, mnogi nikada neće biti kažnjeni, te napomenuo da podaci njegovog centra pokazuju da su od 2001. godine osuđena 104 nacista, a da je od aprila 2015. do marta 2016. godine osuđena samo jedna osoba u Nemačkoj.

(27. februar 2017.)

NE POSUSTAJU – Zagreb ovih dana (Foto: Antonio Zavada / Twitter)

Zašto Nemce više ne plaši štampanje „Majn kampfa”

Od našeg dopisnika

ПОЛИТИКА

Za kupovinu komentarisanе verzije Hitlerovog programskog manifesta više se interesuju istoričari i nastavnici nego desničarski radikali

NOVA VERZIJA STARE PRIČE – „Majn kampf“

Frankfurt, Hajdelberg – Novo izdanje „Majn kampfa“ **Adolfa Hitlera** protekle godine bio je bestseler u Nemačkoj, odjeknulo je ovih dana u međunarodnim medijima sa dozom zabrinutosti da je pod uticajem izbegličke krize u najjačoj evropskoj ekonomiji došlo do vaskrsavanja simpatija prema nacističkoj ideologiji. Međutim, uprkos činjenici da su pojedini desničarski pokreti i partije zaista antiimigrantskom retorikom uspeli da privuku naklonost desetaka odsto birača, malo koga je u Nemačkoj zabrinulo to što je prvi put posle Drugog svetskog rata izdat svojevrsni nacistički manifest i što je prodat u 85.000 primeraka.

Razlog za što kritičku javnost u Nemačkoj nije uznenirilo to što je „Majn kampf“ (Moja borba) po drugi put popularan među Nemcima leži u činjenici da se za ovo novo izdanje pobrinuo minhenski Institut za savremenu istoriju (IfZ), koji je firerov programski manifest objavio uz oko 3.700 fusnota u kojima su napomene i objašnjenja istoričara koji Hitlerove reči stavljaju u kontekst neslavne nacističke prošlosti. Tako se ispostavilo da Hitlerovo delo naprasno nije omiljeno štivo desničarskih radikala, već onih koji se u Nemačkoj bave politikom i istorijom.

„Podaci o prodaji su bili i za nas ogromno iznenadženje“, ističe za nemačku novinsku agenciju DPA **Andreas Višing**, direktor IfZ-a čiji stručnjaci su godinama radili na pripremi ovog kritičkog i komentarisanog izdanja, a sve sa namerom da „Hitlerove napise dekonstruišu i stave u kontekst – kako su rođene njegove teze, koji su mu bili ciljevi i pre svega kako se sa današnjim znanjima možemo suprotstaviti bezbrojnim Hitlerovim tvrdnjama, lažima i izjavama o namerama“. „Niko zaista nije mogao da očekuje ovakvu prodaju“.

U početku IfZ je očekivao da će biti dovoljno što je odštampao 4.000 primeraka ovog obimnog izdanja pod naslovom „Hitler. Majn kampf. Kritičko izdanje“, koji ima dva toma sa ukupno oko 2.000 strana, pri čemu mu je cena 59 evra. Međutim, morali su još šest puta da ga doštampavaju, pri čemu je već u aprilu prošle godine na eminentnoj „Špiglovoj“ listi bestselera ovo delo zauzelo mesto najprodavanijeg u Nemačkoj među knjigama koja nisu fikcija. U iščekivanju sedmog doštampanja krajem ovog meseca, na nemačkoj verziji „Amazona“ pojedinci ovu knjigu prodaju i za po 140 evra.

Do prošle godine autorska prava na Hitlerovo delo je imala nemačka savezna pokrajina Bavarska, koja nije dozvoljavala ponovno štampanje ovog dela, koje je inače u vreme nacizma štampano u čak 12,4 miliona primeraka. I sama najava da će ponovo biti štampana knjiga u kojoj Hitler predstavlja delove svog života, kao i stavove o arijevskoj „rasnoj čistoti“, aneksiji susednih država zarad stvaranja „životnog prostora“ za Nemce, kao mržnji prema Jevrejima i komunizmu, uzne-mirila je pre svega jevrejske organizacije.

„Ispostavilo se da je bio potpuno neosnovan strah da će ponovno objavljanje doprineti promovisanju Hitlerove ideologije ili ga učiniti društveno neprihvatljivim, a neonacistima dati novu propagandnu platformu“ kaže Višing i ističe da podaci koje dobijaju od knjižara ukazuju da su kupci knjige uglavnom „klijenti zainteresovani za politiku i istoriju, kao i nastavnici“, a ne „stari reakcionari ili desničarski radikali“. „Nasuprot strahovanjima, debata o Hitlerovom pogledu na svet i njegovom pristupu propagandi pružila je uvid u uzroke i posledice totalitarnih ideologija u trenutku kada se ponovo pojavljuju autoritarni politički pogledi i desničarski sloganii.“

Da su Nemci odlučili da „Majn kampf“ više ne bude potpuni tabu već osnova za učenje o neslavnoj prošlosti svedoči i to da je nemačka ministarka prosvete **Johana Vanka** istakla da bi ova kritička verzija ovog dela trebalo da pomogne raskrinkavanju mitova o nacističkom vođi tako što će ta knjiga uči i u nastavni program. To je podržalo i Nemačko udruženje nastavnika ističući da bi to „vakcinisalo“ tinejdžere od desničarskog političkog ekstremizma. Zasad ovo delo nije ušlo u nastavni program u Nemačkoj, ali u Bavarskoj tamošnje pokrajinski ministarstvo obrazovanja već radi na vodiču za nastavnike kako da ovo delo uključe u nastavni program za časove istorije.

(Autor: Nenad Radičević, 10. januar 2017)

DRUGI PIŠU

Piše: Biljana Vučković

Druga najveća sinagoga u Evropi nalazi se u Srbiji i konačno će biti obnovljena

Posle 40 godina i više pokušaja da se Subotička sinagoga obnovi, najlepši sakralni objekat u stilu secesije u Evropi konačno će zabilistati u punom sjaju do kraja 2017. godine.

SUBOTI

Uređenje fasada je posle četiri godine završeno krajem 2016., posle čega je počela i rekonstrukcija unutrašnjosti i za kratko vreme urađeno je mnogo o čemu već decenijama sanjaju pripadnici Jevrejske zajednice i Subotičani kojima je, pored Gradske kuće i Rajhl palate, Sinagoga podjednako prirasla srcu kao jedan od simbola grada.

Spolja je sinagoga već zabilistala, a majstori užurbano rade na unutrašnjosti.

– Do sada je ugrađeno podno grejanje, pregledano je osam nosećih stubova koji su peskareni i zaštićeni zaštitnom farbom, i oni su u izuzetnom stanju i posle više od 100 godina. Građevinci u prizemlju obijaju malter, a na galeriji se zidovi već malterišu. Stavlja se izolacija na unutrašnje kupole i sprovode se elektro i druge instalacije – objašnjava Robert Sabadoš, predsednik Jevrejske opštine u Subotici.

Sabadoš je zadovoljan kako je Sinagoga uređena spolja i kaže da će građevinski dragulj u potpunosti biti doveden u prvobitno stanje. Vitraze, delo čuvengog **Mikše Rota**, obnovila je poznata radionica "Stanišić" iz Sombora, dok su stakleni delovi sa vrata i prolaza povereni iskusnim majstorima subotičkog "MK Tiffany" **Jožefu Kovaču i Rudolfu Mesarošu**.

– Sinagoga je izgrađena 1902., a za velike praznike, kao što je Jevrejska nova godina u septembru, ovde je dolazilo po 4 000 ljudi. U Sinagogu su ulazili oni koji su prilikom gradnje kupili svoje mesto, a to je 1 400 Jevreja. Gore su bili žene i deca, a dole muškarci. Tako je bilo svake sedmice za Šabat. Ostali su bili u dvorištu i ulazili su unutra, sve je vrvelo i bilo puno života. Sinagoga je uvek bila otvorena za jutarnju, dnevnu i večernju molitvu, a mi je zovemo Betkneset, što znači kuća sastanaka i susreta, jer čak i ako nisu došli na molitvu, ljudi su se

Među 100 najugroženijih u svetu

Subotička sinagoga je spomenik kulture od posebnog značaja u Srbiji od 1974. godine, a 1979. godine Jevrejska zajednica je poverila gradu, jer nije mogla da se stará o njoj. Sinagoga se našla i na listi 100 najugroženijih spomenika kulture u svetu.

Poseti je 10 000 turista godišnje

Subotičkom sinagogom će upravljati grad, Jevrejska opština i Nacionalni savet Mađara. Osim Subotičana, godišnje je poseti i više od 10 000 turista, a od sledeće godine biće prvorazredna kulturno-turistička atrakcija sa stalnom izložbenom postavkom. Sinagoga je godinama bila mesto gde su održavani koncerti, a koristilo je i Narodno pozorište.

susretali i razgovarali – priča Robert Sabadoš. On dodaje da je propadanje Sinagoge počelo posle velike tragedije, kada su subotički Jevreji deportovani u logore smrti u vreme Drugog svetskog rata.

Za obnovu unutrašnjosti Sinagoge 1,6 miliona evra obezbeđila je Vlada Mađarske, a donacijom je obuhvaćeno i uređenje dvorišta. U novom parku na stradale Jevreje i dalje će podsećati spomenik posvećen žrtvama holokausta.

– Obnovljena Sinagoga biće identična objektu iz 1902. godine i postaće mesto kulturnih događaja. Posećivaće je turisti i Jevrejska opština će organizovati susrete povodom praznika i molitvi. Sada u Subotici ima samo 250 Jevreja, ali nam je svima važno da je sačuvamo jer je ona uspomena na ljudе koji su je sagradili i jer je postala simbol grada.

Konačno je vraćamo Subotičanima – kaže za "Blic" Robert Sabadoš.

Subotička Sinagoga je umetničko delo koje su projektovali **Deže Jakab i Marcel Komor**, a konkurs za projekat bio je raspisani u Segedinu. Iako je prvu nagradu osvojio **Lipot Baumhorn**, Jakab i Komor su dobili otkup, a istovremeno je Jevrejska zajednica jednoglasno, bez dvoumljenja, prihvatile njihov projekat.

Arhitekte je opisuju kao izuzetnu građevinu koju od ostalih sinagoga u Evropi razlikuje po organizacija prostora, jer ima

osam kružno postavljenih čeličnih stubova. Originalna je po obliku, dizajnu i konstrukciji.

Centralna kupola je visoka 40 metara, u prizemlju ima 850 i na galeriji 550 mesta.

– **Cast nam je što imamo priliku da radimo na obnovi Sinagoge. Bila je zaista ruinirana, ali svaki deo unutrašnjosti odiše neverovatnim skladom. Mnogo je posla pred nama, ali sve ide po planu** – pričaju građevinci koji rade u sinagogi.

(9. mart 2017)

Amazon na udaru zbog objave knjiga koje negiraju Holokaust

Namerno negiranje Holokausta, pokazuju nacistički dokumenti, seže još iz doba kad su nacisti u ratu sprovodili Holokausti

B392

SVE ZA PROFIT – Amazon

Evropa to naprsto ne može i ne želi da proguta. U prvom redu zbog jezive istorijske lekcije i tragedije. Amazon je na udaru u Evropi zbog objave knjiga koje tvrdi da se Holokaust uopšte nije dogodio, što se na starom kontinentu u pravilu tretira kao govor mržnje. U mnogim zemljama, u Francuskoj, Italiji i Nemačkoj, pa i kod nas u određenoj meri, takve stvari podložne su kaznenom progonu, sve do zatvorske kazne.

Prvi koji se u Evropi pozabavio pojmom takvih knjiga bio je "Sundajs Tajms", nakon čega je izbio takav skandal da je Amazon bio prisiljen da ukloni njihovo reklamiranje sa svojih stranica. Ispostavilo se da je mahom reč o knjigama čije su izdavanje finansirali sami autori. Nazivi knjiga govore sami za sebe: "Mit o istrebljivanju Jevreja", "Holokaust: najveća ikad ispričana laž", "Prevara 20. veka" i slične knjige.

Reč je o širenju propagande o nepostojanju pokolja šest miliona Jevreja, ali i još miliona drugih etničkih, rasnih, seksualnih i raznih drugih društvenih grupa o kojima se dokumentacija – fotografije, snimke, nacistički dokumenti – i popisi žrtava s imenima i prezimenima prikupljaju već 80-ak godina. Prvi napor za zataškavanje

nacističkih multimilionskih žrtava potiču još iz Drugog svetskog rata. Nacisti su, naime, bili svesni da ni desetine miliona Nemaca ne bi dobro primili ukoliko bi podaci o logorima smrti postali javni.

Nije da Nemci nisu bili svesni da se događa nešto užasno zlokobno, ali je uz pomoć ideološke indoktrinacije **Jozefa Gebelsa** i njegovog dezinformativnog stroja, javnost takve slutnje mogla mirne duše da zanemari. Sve dok Treći Rajh nije poražen.

Drugi trenutak je, pak, bio kad su nacističke vođe iz naj-ugleg kruga oko samog **Adolfa Hitlera** postali svesni da bi nacistička Nemačka mogla da bude poražena, te su odlučili da uništavaju tragove i dokaze o zločinima.

Hajnrich Himler je tako naređivao logorima smrti pod njegovim zapovedništvom da uništavaju dokumente o žrtvama, krematorijumima i sve drugo iz čega je mogao da se rekonstruše zločinački poduhvat bez presedana u istoriji.

Tako su nacisti 25.000 Jevreja koje su streljali u Letniji 1941. dve godine kasnije iskopali i spalili. Slično se sprovodilo u logorima u Belzku, Treblinki i drugde. Ali, zločini tolikih razmara daleko od toga da su mogli da se sakriju.

Ostao je zabeležen čak i Himlerov govor na sastanku u Poznanu 4. oktobra 1943. u kojem govoriti tačno to, o pokoljima koje nacisti moraju da zadrže u tajnosti. Njegove naredbe sledile su se širom i Trećeg Rajha i okupiranih zemalja. Prva istaknuta osoba iz redova Saveznika koja je otvoreno progovorila o opasnosti zataškavanja Holokausta nakon rata bio je general **Dvajt Ajzenhauer**, još 1945.

Izvor: express.hr utorak, 14.02.2017.

NOVE KNJIGE

O Jevrejima Kikinde i Bečeja

TIJANA RUPČIĆ MARKO MILOŠEV SRDAN SIVČEV VLADISLAV VUJIN

**ISTORIJA JEVREJA
U VELIKOJ KIKINDI**

Istoriografija o Jevrejima u Srbiji, u konkretnom slučaju u Vojvodini, bogatija je za dve vredne knjige o Jevrejima Kikinde i Bečeja. Krajem prošle godine i početkom ove, objavljene su i predstavljene dve monografije koje bogato i dokumentovano govore o istoriji i životu Jevreja u ova dva grada.

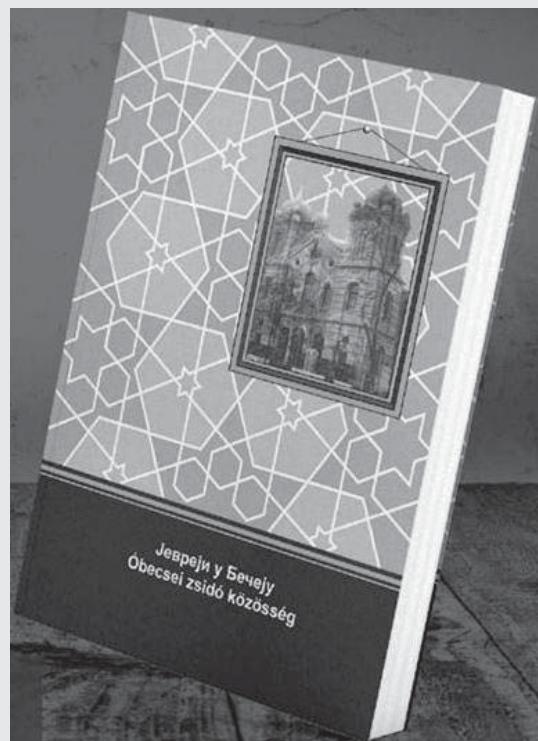
Prva knjiga je Istorija Jevreja u Velikoj Kikindi, zbornik radova čiji su autori četiri kikindska istoričara: Vladislav Vujin, kustos istoričar u Narodnom muzeju u Kikindi, ujedno i urednik ove knjige, Tijana Rupčić i Srđan Sivčev, zaposleni u Istoriskom arhivu Kikinda i Marko Milošev, profesor istorije. Knjigu je izdao Narodni muzej Kikinda, a ceo projekat finansijski je podržao Sekretarijat za kulturu, javno informisanje i odnose s verskim zajednicama AP Vojvodine.

Druga knjiga, u izdanju Narodne biblioteke Bečeji, nosi naslov Jevreji u Bečeju, a njeni autori su Ana Boldižar, Mihalj Gutaši, Čila Međeri, Dragiša Slavić, Marija Stefanov i Izabela Šormaz. Knjiga je napisana dvojezično, na srpskom i mađarskom jeziku, a uz nju čitalac dobija i CD sa kratkim dokumentarnim filmom na tu temu. Recenzent obe ove publikacije je istoričar, profesor doktor Aleksandar Kasaš. Za ovu knjigu jedan od njenih autora, koji su članovi "Kluba zavičajaca" pri Narodnoj biblioteci Bečeji, istoričar Dragiša Slavić kaže: "Svaki čitalac će moći da se delimično upozna sa dolaskom i životom Jevreja u našoj opštini, njihovim organizacijama i verom. Oni su veoma značajni za privredni razvitak Bečeja u 19. veka".

Obe ove monografije donose opsežan pisani i ilustrisani prikaz života Jevreja u ova dva grada, kroz

istorijsku prezentaciju njihovog pravno-političkog statusa, hronologije naseljavanja, raznih upisa i evidencija u lokalnim pravno-arhivskim dokumentima, prikaze njihovog rada i doprinosa privrednom i društvenom životu tih sredina, govore o njihovim sinagogama i školama, društvima, grobljima, mnogim pojedincima i porodicama, ali nažalost i tužnim i surovim okolnostima njihovog bezmalo potpunog stradanja tokom Drugog svetskog rata. Knjige su opremljene i retkim sačuvanim i zanimljivim slikama i dokumentima iz ranijih vremena, kao i slikama preostalih tragova koji nas danas podsjećaju na nekadašnji život i prisustvo Jevreja u ovim gradovima.

Zanimljivo je pomenuti da smo poslednjih godina svedoci objavljuvanja vrednih publikacija koje nam govore o Jevrejima pojedinih gradova i sredina u celoj Srbiji: Rumski Jevreji, Jevreji Sente, Jevreji u Mitrovici, Jevreji u Kragujevcu, Istorija Jevreja Temerina, ...pomenik šabačkih i podrinskih Jevreja, Jevreji u Šidu, Šalom iz Pirot, Elettol az eletig (Iz života u život) o Jevejima Subotice. Ono što privlači pažnju jeste i okolnost da su, posle nekoliko autora i istraživača jevrejskog porekla, kao što su bili Pavle Šosberger, Zeni Lebl ili Jasna Ćirić, koji su vredno i posvećeno izučavali građu i pisali o istoriji Jevreja u mnogim gradovima Srbije, gotovo svi sadašnji autori pa i izdavači ovakvih knjiga naši sugrađani nejevreji. Njihova zainteresovanost da kroz svoja istraživanja i napisane knjige ostave trag o životu Jevreja u Srbiji vredna je hvale, ali pred nas postavlja i pitanje: da li među članovima jevrejske zajednice nema više onih koji imaju znanja i interesovanja za ovakav rad?

IZLOŽBA**Jedan dobar dan u Zagrebu**

U Zagrebu je povodom Dana sećanja na žrtve Holokausta, 27. januara, ispred Jevrejskog muzeja Beča, naša članica **Ida Salamon** otvorila multimedijalnu izložbu „A Good Day“ – „Jedan dobar dan“, američkog umetnika **Endrjua Mezvinskog**. Pre 72 godine je u noći između 26. i 27. januara oslobođen logor smrti Aušvic-Birkenau. Među preživelima je bio i italijanski pisac **Primo Levi**, jedan od prvih koji je preživljene strahote objavio u autobiografskom delu „Zar je to čovek“.

Jednom prilikom je Mezvinski, koji poslednjih godina živi u Beču, u rukama držao Levijevu knjigu. Ona je na njega ostavila tako snažan utisak, da ju je iskoristio za svoju instalaciju. Posebno ga je zainteresovalo sedmo poglavje, koje se bavi pitanjem šta je to „dobar dan“ u Aušvicu. Za Prima Levija je dobar bio onaj dan, tokom kojeg su zatvoreni osetili dolazak proleća: „...hladnoća će nas ostaviti na miru, pa ćemo imati neprijatelja manje“, piše on u knjizi.

Izložba je otvorena u Francuskom paviljonu Studentskoga centra Sveučilišta u Zagrebu, iz kojeg su za vreme rata Jevreji transportovani u logore. Tokom otvaranja izložbe je u svom govoru zagrebački gradonačelnik **Milan Bandić** predložio, da se taj izložbeni prostor preoblikuje u Muzej tolerancije. U organizaciji izložbe su učestvovali Festival tolerancije, sa direktorkom **Natašom Popović** i predsednikom **Brankom Lustigom**, Austrijski kulturni forum u Zagrebu i Jevrejski muzej Beča. Veliko interesovanje i posećenost je imalo odjeka u online izdanjima, hrvatskoj štampi i televiziji.

Na pitanje novinara, „koji je za njega bio dobar dan u logoru“, Branko Lustig, koji je kao dečak bio deportovan u Aušvic i kasnije svoja traumatična iskustva preneo u filmu „Šindlerova lista“, za koji je kao producent dobio Oskara, odgovorio je: „Jedan, dobar dan“ u logoru za mene bio je onaj kad sam se probudio, uštinuo se za ruku ili nogu i shvatio da sam još živ.“

Apel Branka Lustiga odštampan za izložbu Endrjua Mezvinskog „A Good Day“

„Da, pravo naslućuješ, i ja sam jedan od onih koji je prilikom dolaska u Auschwitz dočekan parolom ‘Arbeit macht frei’ i strpan u kamion te poslan na rad u rudnik ugljena Fürstengrube. Nažalost, većina mojih vršnjaka nije preživjela. Ostala su u obliku pepela u rijekama i šumama razasuta po Poljskoj, ali neki smo ostali i priređujemo ovu izložbu da pokušamo utjecati na tebe da učiniš sve u svojoj moći da se to više nikada ne ponovi. Hvala što si nas podržao u nastojanjima da i ove godine Medunarodni dan sjećanja na žrtve Holokausta učinimo još boljim.“

OTVARANJE IZLOŽBE – Ida Salamon, ambasador Austrije u Hrvatskoj Andreas Videnhof (Wiedenhoff), Endru Mezvinski (Andrew Mezvinsky) i Branko Lustig
(Copyright: © Festival tolerancije – JFF Zagreb)

PANČEVO**Srbija finansira popravku i rekonstrukciju spomen obeležja „Stratište“**

U okviru projekta „Mesta stradanja - prva faza Holokausta u Srbiji i Hrvatskoj“, SJOS, Centar za istraživanje i edukaciju o Holokaustu i Filozofski fakultet u Rijeci, u saradnji sa Memorial de la Shoah, održan je seminar od 22. do 23. februara 2017. na kojem je JO Pančevo aktivno učestvovala. **David Montijas**, predsednik JO Pančevo, je drugog dana seminara učestvovao na panelu i govorio o stradanju Jevreja na stratištu kod Jabuke i njegovom obeležju. Nakon toga je prikazan film JOP „Stratište kod Jabuke“, čiji je autor David Montijas.

Trećeg dana seminara, posle posete Topovskim šupama, grupa učesnika je autobusom došla u Pančevo, gde su ih sačekali predsednik i sekretar JOP. Odveli su ih na spomen obeležje. Tamo im je pokazan ceo kompleks i pročitane su fotokopije originalnih izveštaja nemačkih oficira o stradanju Jevreja kao i priča o Malom stratištu. Posle posete Stratištu gosti su odvedeni da vide sabirni logor Svilara i zatvor bivšeg Magi-

strata, gde su ležali uhvaćeni Jevreji koji su izbegli masovno hapšenje i deportaciju u beogradske logore.

U salonu Gradske uprave grupu je primio predsednik Skupštine Pančeva **Tigran Kiš**. U svom izlaganju saopšto nam je da je Država Srbija odvojila 14 miliona dinara za popravku i rekonstrukciju spomen obeležja „Stratište“ u Jabuci.

Ova vest je krunisala višegodišnje napore Jevrejske opštine Pančevo da se taj spomenik uredi i sačuva. Gradska uprava je razrešila imovinsko pravne odnose celog kompleksa, a Zavod za zaštitu spomenika Pančeva, koji će biti realizator, uradio je projekat uređenja i rekonstrukcije.

Takođe, u gradu će biti postavljeni putokazi za Stratište i na samom Stratištu aluminijumski panel sa kratkim istorijatom onoga što se na tom mestu događalo. Tekst će pripremiti JOP.

Projekat „Mesta stradanja - prva faza Holokausta u Srbiji i Hrvatskoj“ finansirali su Ministarstvo kulture RS i Memorial de la Shoah. Glavni koordinator je predsednik SJOS **Ruben Fuks**. Koordinatori izvođenja projekta bili su dr istorijskih nauka **Milovan Pisari**, **Nikola Radić Lucati** i **Ružica Dević**.

D. Montijas

LICA I DOGAĐAJI**BEOGRAD****Pet stotina godina od osnivanja prvog geta u Veneciji****OTETO OD ZABORAVA – grupni portret porodice Drelih**

U četvrtak 2. marta 2017. godine sa početkom u 18 časova u galeriji Jevrejske opštine Beograd, prof Srđan Šarkić održao je predavanje *Pet stotina godina od osnivanja prvog geta u Veneciji*.

Profesor Šarkić je ovo predavanje 2016. godine na godišnjicu osnivanja prvog geta u Veneciji, održao na Pravnom fakultetu u Novom Sadu, a potom i u Jevrejskoj opštini Subitica i Novi Sad. Interesantno sadržajno predavanje, propraćeno je slikovitom prezentacijom i objašnjenjima. Prisutni su imali prilike da čuju istorijat porekla same reči geto i uopšte istoriju o najranijim jevrejskim četvrtima kroz vekove.

Prof Srđan Šarkić je redovni profesor na Pravnom fakultetu u Novom Sadu gde između ostalog predaje Istoriju države i prava.

ZEMUN**Prvi put u svojoj Sinagogi**

Po prvi put od završetka Drugog svetskog rata članovi Jevrejske opštine Zemun okupili su se u svojoj Sinagogi da proslave najradostniji jevrejski praznik Purim.

„Domaćin“ proslave bio je restoran „Sač“, zakupci Sinagoge, koja je prošle godine vraćena starim vlasnicima, Jevrejskoj opštini Zemun. Bez obzira na to što će za dve godine morati da napuste Sinagogu bili su više nego predusretljivi u želji da se dobro osećamo. Mi smo im uzvratili dobrim raspoloženjem. Svemu je doprineo i orkestar koji nam je zasvirao naše najpoznatije kolo, Hava nagilu. Malo je bilo tesno da zaplešemo, ali smo se dogovorili da ćemo sledeći put „napraviti“ mesta i za igru.

Pored prisustva nešto manje od polovine naših članova vredno je istaći da nam je jedini gost sa strane bio Aron Albahari, službenik Saveza jevrejskih opština. Ostali članovi jevrejske zajednice iz Srbije su maksimalno uključeni u kampanju za izbor predsednika Saveza pa nisu imali vremena da nas posete.

**DOBROVOLJNI PRILOZI,
BEOGRAD**

Marijana Demajo, diplomirani geograf i članica Jevrejske opštine Beograd, 3. marta, 2017. uspešno je završila Master studije na University of Twente, Enschede, The Netherlands, Faculty of Geo-Information Science and Earth Observation, Department of Natural Resources. Odbranila je i završni rad pod naslovom "Analiza dostupnosti hrane za beloglavog supa (*Gyps fulvus*) i njegovo ponašanje tokom pretraživanja u funkciji hrane i prekrivenosti zemljišta u Provinciji Kadiz (Cadiz), Andaluzija, Španija..

Čestitamo!

Za Socijalnu delatnost

5 000 din. – Maja Levi Jakšić i Simha Bogdanović, sa porodicama, u znak sećanja na voljene roditelje Ljiljanu i Isu Leviju.

3 000 din. – Johana Borić, sećanje na izgubljenu porodicu.

2 000 din. – Sofija Ristić, u šestomesečni pomen dragoj teta Korini Cenerić, kao i pomen njenog braća, a mom ocu, stričevima i baki Goldštajn stradalim na Bubnju u Nišu i na Starom sajmištu pre 76 godina.

UMRLI**NOVI SAD**

Dana 19. januara 2017. u 65. godini preminuo je Rada Kojić.

Dana 31. januara 2017. u 70. godini, preminula je Slobodanka Boda Adam.

Dana 1. februara 2017. u 98. godini preminula je Elvira Fišl.

BEOGRAD

Ana Mešulam, rođ. 1930. godine, preminula je 11. februara 2017.

PORODIČNE VESTI, LIČNE VESTI

2 000 din. – Miodrag Babić.

Za Hevra kadiša – Jevrejsko groblje

100 evra – Sara i Jasna Levinger, u znak sećanja na Mirka Imrea Levingera

100 evra – Aleksandra Milutinović Nikolić i Lana Nikolić Cvijić, u znak sećanja na majku i baku Jelisavetu Bežiku Milutinović, rođenu Barta

100 dolara – Teodor i Slobodanka Ast, u znak sećanja na Lauru Ast, ing. Hermana Asta i Margitu Ast

5 000 din. – Nada Salzberger sa porodicom, povodom godišnjice smrti voljenog supruga, oca, dede i pradede Vlade Salzbergera.

5 000 din. – Maja Levi Jakšić i Simha Bogdanović, sa porodicama, u znak sećanja na voljene roditelje Ljiljanu i Isu Levija.

4 000 din. – Vesna Čaraveša Šeks, u sećanje na voljenu mamu Rikicu Koen Čaravešu.

3 000 din. – Agnesa Eremija, povodom 15 godina od smrti supruga Boška.

20 evra – Sonja Demajo Lunginović, povodom 100 godina od pogibije dede Maksima Menahema Demaja i 75 godina u Holohaustu stradalih mame Lenke Demajo Lunginović, babe Lee Bukice Demajo (Sajmište), Avrama, Mikice i Sarine Demajo (Jasenovac), Davida i Naftalija Demaja (u NOB-u), oca Bogoljuba Lunginovića (Banjica – Skela) i Davida Naftalija streljanog na igralištu Borac u Čačku 11. jula 1941.

20 evra – Sonja Demajo Lunginović, umesto cveća na grobove Pravednica Marije Andeselić i njenih čerki Natalije i Vere, tetaka Stele Demajo, Ilić, Dimkić i Radmile Rifkice Nikolić

20 evra – Sonja Demajo Lunginović, za molitvu za supruga Aleksandra Mošića, porodice Demajovih, Pravednica Marije, Natalije i Vere, kao i drugih tetaka Stele i Rifkice

2 000 din. – Rea, Marko i Bora Živković.

2 000 din. – Haris Štajner, u spomen na roditelje.

2 000 din. – Draga Petrović i sin Svetozar, povodom 17 godina od smrti naše mame i babe sahranjene u Haifi.

Za rad Opštine

1 000 din. – Draga Petrović i sin Svetozar, povodom 17 godina od smrti naše mame i babe sahranjene u Haifi.

Za Pozorište „Kralj David“

3 000 din. – Mazalta Puvačić

NOVI SAD

Za Hor „Hašira“

10 evra – Đurđica Mojzeš Tipold, u znak sećanja na oca, zlatara Alfreda Mojzeša, majku Jelenu Ilonku Mojzeš, rođ. Baranji, Gezu Mojzeša, višeg činovnika Narodne banke Jugoslavije i Beži (Bözsi) Mojzeš, rođ. Krenji iz Novog Sada.

Za „Jevrejski pregled“

10 evra – Đurđica Mojzeš Tipold, u znak sećanja na tetku Gertrudu

Galac i Stjepana Galca iz Beograda, tetku Ninu Šenk rođ. Šer, tetku Adelu Perlštajn (Perlstein), Edit Grave i Verneru Gravea iz Pariza i Viliku Šer iz Zemuna.

NIŠ

Za „Jevrejski pregled“

40 evra – sinovi Jakov i dr Daniel Romano, čerka Erna Seka Čaligalović, povodom godišnjice smrti Avrama – Mamića Romana iz Višegrada

Za socijalnu delatnost

40 evra – sinovi Jakov i dr Daniel Romano sa porodicama, čerka Erna Seka Čaligalović sa porodicom, povodom smrti Bukiće Romano, rođene Montija, iz Višegrada, poslednje pripadnice jevrejske zajednice u Višogradu, preminule 14. februara 2017. u 93. godini.

SJOS

Za Muzej

50 evra – U spomen senima mojih postradalih predaka i moje majke o dvadesetpetogodišnjici – Dejan Čavić

Za „Jevrejski pregled“

2 000 din. – Hari Štajner, kao podrška kolegama

2 000 din. – Tilda Mazalta Puvačić

JO Pančevo

Za rad Opštine

200 evra – Aleksandra Latinković

5 000 din. – Dragoljub Belčin

בגיליוון זה אנו כותבים:
גברים וARIOUIS (בחירה של חדשות)
ספרים חדשים

אודות יהודית קיינדה ובצ'אי

הистוריוגרפיה של היהודים בסרביה, במקורה הספרתי בויבודינה, התusahaan עם שני ספרים חשובים שמדוברים על היהודים בקיינדה ובבצ'אי. בסוף השנה שעברה ובחילה זאת, פורסמו שתי מונוגרפיות על ההיסטוריה ועל החיים של היהודים בשתי הערים הללו.

הספר הראשון הוא ההיסטורי של היהודים בקיינדה הגדולה, וזה החיבור הליכים של ארבעה היסטוריונים בקיינדה: ולדיסלב ווין, הוא גם האוצר ההיסטורי במוניון הלאומי בקיינדה וגם העורך של הספר, טיננה רופצ'יץ' וסרגן סיבצ'ב, עובדי הארכיאון ההיסטורי של קיינדה ומרקו מלושב, פרופסור להיסטוריה. הספר הוצא על ידי המוזיאון הלאומי של קיינדה והפרויקט כולל נתמך כלכלי על ידי משרד התרבות, יחסית ידוע עם דתות וקהילות של וובודינה.

הספר אחר, פורסם על ידי הספרייה הלאומית בצ'אי בשם היהודים בצ'אי. מחבריו: אנה בולדיז'ר, מיהל" גוטשי, צ'ילה מג'רי, דרגישת סלביץ', מריה סטפנובה ואיזבלה שורמן. הספר כתוב בשתי שפות, בשפה סרבית והונגרית והקורסאותו מתקבל דיסק סרט תיעודי קצר על הנושא. הבוקע לשני הפרסומים הללו הוא היסטוריון, פרופסור דוקטור אלכסנדר אלקס. לספר זה ההיסטוריה של לביצ'אן אמר: "כל קורא יוכל להתוודע עם ההגעה וחיה של היהודים בקהילה שלנו, עם ארגונים שלהם ודתם. היהודים היו חשובים מאוד לפיתוח כלכלי של בצ'אי במשך 19-".

שניהם המונוגרפיות אלה נותנות סקירה של חיים של היהודים בשתי ערים, מדברות על בתיה נסחת ובתי קברות, בתי קברות, יהידים בנפרד ומשפחות, אבל גם על נסיבות העצבות וקשרם מהרعب שלהם כמעט המוחלט במהלך מלחמת העולם השנייה.

צריך לציין שבשנים האחרונות כמו פורסמים חשובים לנו על היהודים בערים ואיפלו אורים שלמים בספריה: היהודים של רומה, היהודים בסנטה, היהודים של מיטרוויצה, היהודי קרגויוץ, תולות היהודי טרניון, החשיבות של היהודי משבץ ופודרינה, היהודים סייד, שלום מפירווט, מגולול לגולול לסלבדקה. מה שמושך את תשומת לבנו היא העבדה, שאחרי כמה סופרים וחוקרים מומצא היהודי היום כמעט בכל הספרים והוציאים לאור הם הגויים. האינטרס שלהם באמצעות מחקר שלהם יתבצע ספרים ויישארו את חותם על חי היהודים בספריה זה ראוי לשבח, אבל לפניינו יש השאלה: האם יש אנשים בקהילות היהודיות שיש להם את המידע והענין לעובודה מסווג זה.

בלגראד

קליש של קלמגן בקייטו

הסרט התיעודי "קליש של קלמגן" היה ב בכורה במרכז התרבות "קייטו" וגם במבנה קפטן מישינה גילה שלט הנצחה לזכר בתמורה ההן תרבות הקהילה היהודית של המאה ה-20. התסריט של סרטו של לבינה דבנפורט ובאים מירוג'ץ' מדורג צ'רטיצ'. מדובר על הדור האבוד של נער יהודי בימים העשרים והשלושים של המאה הקודמת. הסיפור עוקב אחר גורלם של תזומות האגוז" מיקי ג'אוז" אשר בא בשנת 1928 היה הראשון שהביא החואנֶר המוזיקלי הזה לבוגראד. חברי ההרכב המוזיקלי היו יהודים וכולם נספו בשואה, חוץ אחד שהצליח לשרד.

כמו המראאים בספר, בין היתר השתתפו וייסלב בויבשה סימיז', מיק מנילוביץ', היסטוריונים פרופ' קרינקה ויאדרקוביץ' ופרופ' ד'ר' סלבוזן מירקוביץ', ואברם ישראל. הסרט הוא חלק "מוחנני אמנות" הסדרה.

וליה פבלוביץ', מגיש הטלוויזיה היוזע, הסביר שהוא משחק בספר העיתונאי שמצא בטעות את התמונה הישנה ומיה זה הסיפור מפתח. הסרט זה הוא תרחיש שעשה לבניה דבנפורט, הרעיון היה של כי היא רצתה לעשות משהו כזו. שנינו התחלנו לעבד בספר לפני 18 שנים. כאשר לא הצליחו להיפגש בגל הנסעות, התכתבנו בדואר אלקטרוני. זהרי רק התחללה של כתיבת ההיסטוריה הלא ידועה על אנשים בבלגרד בין שתי מלחמות. הלקם ידועים, חלקיים לא ידועים. עבוריו להמשיך לגלות אותמת" אמר ל"פוליטיקה" מירוג'ץ' צ'רטיצ' שבסרט האזק אותו ביותר הסבל של רומה מן הרכב ג'או ועדותו של וייסלב סימיז' בויבשה.

"הגרנים אילצו את רומה בסימיטה לשחק הפתיחה" הספר מסכילה" ולאחר מכן מכשירים המלונות שלהם נשраф, והם נלקחו לתאי הגזים. אף אחד מגנני הקורבנות לא יודיעם את שמות" אמר ג'רטיצ'.

הairoוע נערך במעמד נציגי הסגל הדיפלומטי, הציגור והתיירות.

חמש מאות שנה לאחר קום "גטאות" הראשונות בונצ'יה

ביום חמישי 2 במרץ 2017, החל מהשעה 18 בערב בוגירה של הקהילה היהודית של בוגראד, פרופ' סרג'אן שרלייץ' הרצה "חמש מאות שנה לאחר קום "גטאות" הראשונות בונצ'יה".

הרצה זו פרופ' שרלייץ' כבר הייתה ב 2016 ביום השנה להיווסדה של הגטו הראשונות בונצ'יה, שנערך בפקולטה למשפטים בונבי סאד, ולאחר מכן בקהילה היהודית של סובוטיצה ובונבי סאד. הרצה הייתה מענית ומשמעותית הייתה בעקבות מצגת וסבירים ציוריים.

תערוכה

פריט במסגרת התערוכה "תיבת זיכרונות - חי משפחתי יהודית דרליך מסומבול"

אחר האגדרת מוזיאון העיר והארכיאון לסומבור וויבודינה, החל התערוכה "תיבת של זיכרונות" הגיע בקהילה היהודית בוגראד. פריטים פתיחת המחבר מליקה ל'וביה התקיים ביום שבת 28 בינוואר בוגירה של הקהילה היהודית בוגראד, לרجل הבלתי הבינלאומי ציון השואה.

התערוכה אורגנה על ידי הקהילה היהודית ומוזיאון העיר בסומבור. האורחים התקבלו בברכה על ידי ראש הקהילה יעקב סאלום.-alone פישר קם, שגריר ישראל בסרביה, נפתחה התערוכה, וגם התיחס המשתתפים. לגבי התערוכה דבר ברמייר משולוביץ', מנהל מוזיאון העיר בסומבור. התערוכה מספרת על חייו של מגדה דרליך בסומבור, עד לגירוש לאושוויץ. מגדה ואת איה טומי הם היחידים במשפחה ששרדו באושוויץ ואחרי המלחמה, עלו לישראל. התערוכה נעשה על ידי התמנות המשפחה המקורית, אשר ויתרה בת של מגדה דרליך ומה שטח. מיכל טולפני היא מישראל, אך נכחתה בטקס הפתיחה. "ידעתי שאני בת להורים ניצולי שואה, כי אם שאלי היה מספר מקועקע על זרועה. לעיתים, היא ספרה סיפורים קצרים מממחנה והראה לנו כמה תמנות של משפחתה לפני המלחמה. רק לאחר מותה ב-1999, הבנתי שכלי חי לבשתי צער בלתי ברור שלAMI, צער של משפחתה וחבריהם במחנה כולם" אמרה מיכל טולפני בהתחמודדות למקרים חערוכו.

Sledilo je uvodno predavanje o Purimu, koje je otvorilo diskusiju o istorijatu i običajima za ovaj veseli praznik. Na kraju učesnici su imali priliku da raspravljaju o pomalo provokativnoj temi, **Judaizam i alkohol**, koja se odnosila na vezu između Purima i alkohola, odnosno judaizma u celini.

Program je završen emitovanjem filma o Purimu.

Dana 5.marta marta članovi JO Subotica prisustvovali su veoma poučnom i zanimljivom predavanju koje je održao rabin **Jošua Kaminecki**. Tema je bila Zain Adar. Posebna zanimljivost je bila da je rabin predavanje održao na srpskom jeziku.

Tri dana kasnije zainteresovani su bili u prilici da učestvuju na još jednom dinamičnom i pomalo intrigantnom predavanju, koje je održao rabin **Isak Asiel**. Tema je bila Diplomatija, politika i militarizam u Knjizi o Ester.

Priča o Esteri na prvi pogled deluje kao bajka ali kada dublje analiziramo tekst i postavimo prava pitanja priča se „otključava“ i počinje da otkriva niz različitih slojeva. Ta slojevitost čini biblijske tekstove vanvremenskim, a njihovo poznavanje nam omogućava da posmatramo aktuelne događaje uz dublje razumevanje i iz šire perspektive .

Posebna zanimljivost predavanja je bila i osvrt na različitost između „ženske“ i „muške“ diplomatičke koju sprovode Ester i Mordehaj. U tom kontekstu ženska diplomacija znači pažljiviji pristup problemima, koji uzima u obzir različite aspekte. Ester procenjuje političku situaciju na način za koji Talmud kaže da žene poseduju dodatno razumevanje odnosno jednu vrstu intuitivne diplomacije. (opširnije o ovoj temi sa Isakom Asielom na <http://www.josu.rs>)

I još reč-dve o proslavi Purima. Purim je proslavljen kako priliči, uz čitanje Megilat Ester, pesmu igru i, naravno, bogatu trpezu. Odabrane su najlepše maske, a posebnu radost su priredila deca iz jevrejskog zabavišta Šemeš, koja su izvela veoma uspešnu prigodnu predstavu.

TISKOVINA IMPRIMEE

Exp. Savez Jevrejskih opština Srbije,
11000 Beograd, Kralja Petra 71a
POB 30
SRBIJA/SERBIA

Izdavač: Savez jevrejskih opština Srbije, Kralja Petra 71-a, POB 30, tel: 011/26 24 359, 26 21 837; **Fax:** 011/26 26 674,
e-mail: bilten@savezjos.org; Izlaženje Jevrejskog pregleda pomažu Ministarstvo vera Srbije i Ministarstvo kulture Srbije;
CIP – Katalogizacija u publikaciji; Narodna biblioteka Srbije, Beograd; ISSN 1452-130X = Bilten – Savez jevrejskih opština Srbije;
COBISS.SR-ID 81280012; **Glavni i odgovorni urednik:** Stanimir Saša Ristić; **Tehnički urednik:** Željko Hrček

Izlaženje „Jevrejskog pregleda“ omogućeno je uz saradnju i pomoć
Uprave za saradnju sa crkvama i verskim zajednicama Ministarstva pravde Republike Srbije.

Svi potpisani članci odražavaju lično mišljenje autora, koje se ne podudara uvek sa mišljenjem redakcije.

Rukopisi za naredni broj se primaju do 20. u mesecu; Redakcija zadržava pravo da prilagodi priloge; Štampa: LION, Beograd